

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Helena Rozehnalová

**Význam času pro ochranu vlastnictví
(ve světle majetkových restitucí)**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Význam času pro ochranu vlastnictví (ve světle majetkových restitucí) zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce JUDr. Ludvíku Davidovi, CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými mi velmi pomohl k napsání této práce.

Já, níže podepsaná, Helena Rozehnalová, autorka diplomové práce na téma Význam času při ochraně vlastnictví (ve světle majetkových restitucí), která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., správci:

Univerzita Palackého v Olomouci
ul. Křížkovského 8
772 00 Olomouc
Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémů UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého.

Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé

V Olomouci dne:

.....

Helena Rozehnalová

OBSAH

Úvod.....	6
1. Čas.....	8
1.1. Lhůty.....	8
1.2. Čas a právní principy.....	9
1.2.1. Obecně.....	9
1.2.2. Princip právní jistoty.....	11
1.2.3. Lex retro non agit.....	12
1.2.4. Lex posterior derogat legi priori	14
1.2.5. Ne bis in idem.....	14
2. Promlčení a prekluze.....	16
2.1. Promlčení.....	16
2.1.1. Promlčecí doba.....	18
2.1.2. Počátek běhu promlčecí doby.....	19
2.2. Prekluze.....	21
2.2.1. Prekluzivní doba.....	22
2.2.2. Počátek běhu prekluzivní doby.....	23
2.3. Překážky běhu promlčecí a prekluzivní doby.....	23
2.3.1. Stavení.....	23
2.3.2. Přetržení.....	24
2.4. Historie.....	25
2.5. Promlčení a prekluze v návrhu nového OZ.....	26
2.5.1. Promlčení.....	26
2.5.2. Prekluze.....	28
3. Vydržení.....	30
3.1. Obecně.....	30
3.1.1. Držba.....	30
3.1.2. Nepřetržitá vydržecí doba.....	33
3.2. Historie.....	34
3.3. Držba a vydržení v návrhu nového občanského zákoníku.....	36
4 Restituce.....	40
4.1. Obecně.....	40

4.2	Zákon o mimosoudních rehabilitacích.....	41
4.2.1	Lhůty k uplatnění restitučních nároků.....	43
4.2.2	Postavení povinných a oprávněných osob.....	47
4.2.3	Lex specialis derogat generali.....	51
4.3	Evropský soud pro lidská práva.....	55
4.3.1	Kompetence ESLP.....	55
4.3.2	Baťa ve Štrasburku.....	56
4.3.3	Jiné kauzy před ESLP.....	58
4.4	Na konec.....	58
	Závěr.....	60
	Použité zdroje.....	63
	Bibliografie.....	63
	Právní předpisy.....	64
	Judikatura.....	65
	Odborné časopisy.....	66
	Internetové stránky.....	67
	Ostatní.....	68

Úvod

Vše se děje v prostoru a čase. Všechna živá i neživá hmota se potýká s časem a jeho účinky a vše se mění. I právo - jako regulátor lidského chování - musí s plynutím času počítat.

Tak jako v Einsteinově relativním světě nemusí působit - a také nepůsobí - čas vůči každému stejně, tak i v právních vztazích čas jednomu dává a zároveň jinému bere. V této práci se budu zabývat časem a jeho vlivem na právní vztahy, především jeho významem při ochraně vlastnictví. Pojednám o institutech, u kterých v důsledku plynutí doby dochází k vzniku, změně či zániku právních vztahů. Ústředním právním pojmem, kterým právní jazyk vyjadřuje plynutí času, je institut lhůt – budu se věnovat problémům jejich počátku, konce a délky. Budu se též zabývat konkrétními problémy, které při výkladu právních norem v souvislosti s během lhůt mohou nastat. Lhůty pak prolínají všemi institutech, ve kterých dochází k zániku právního vztahu v důsledku plynutí doby, případně ve spojení ještě s jinou právní skutečností. Jedná se o promlčení, prekluzi a vydržení. Z hlediska historického je ale nejnovějším tématem role času při regulaci vztahů vznikajících v souvislosti s restituční materií – i zde se totiž jedná o ochranu vlastnického práva. Způsobuje i zde čas vznik a zánik právních vztahů - kdy a v jakých souvislostech? V této práci se pokusím zodpovědět si otázku, jakou úlohu hraje čas při ochraně vlastnictví, a to s ohledem na restituční materii.

V první kapitole nastíním jen velmi obecně problematiku lhůt a rozeberu právní principy, které počítají s plynutím času a čas se v nich zrcadlí, přičemž právě zájem na dodržování právních principů má důležitý význam při řešení sporů souvisejících s ochranou vlastnického práva.

V druhé kapitole jsou zpracovány instituty promlčení a prekluze, které významnou měrou přispívají k naplňování principu právní jistoty a tím i k ochraně právních vztahů. Je zde rozebrána problematika běhu promlčecích a prekluzivních lhůt - jejich počátku a překážek. Zmíním se krátce i o historickém vývoji a o budoucí úpravě v navrhovaném občanském zákoníku.

V třetí kapitole se budu věnovat pokrevnímu sourozenci promlčení – tj. vydržení. Jedná se o druhou stranu téže mince, když vydržení působí, na rozdíl od promlčení, k naplňování právní jistoty pouze při úpravě a ochraně práva vlastnického. Důležitým předpokladem pro vydržení je dobrá víra oprávněného

držitele a po určitou dobu trvající nepřetržitá držba. Uvedu zde příklady ze současné judikatury, krátce nastíním historický vývoj institutu a předpokládanou úpravu v návrhu nového občanského zákoníku.

Ve čtvrté kapitole je zpracován vliv času na právo vlastnické v tak atypickém, ovšem vzhledem ke své povaze na času závislém, restitučním zákonodárství. V souvislosti se změnami po pádu komunistického režimu v naší zemi se objevila potřeba odstátnění majetku a potřeba zaujmout stanovisko ke křivdám, které minulý režim napáchal. Proto zejména počátkem 90. let minulého století byla vydána řada nestejnorodých právních předpisů, které jsou souhrnně nazývány jako restituční. S tím přišla i řada sporů o ochranu vlastnictví a zahlcení soudů všech stupňů. Právě čas je rozhodujícím při řešení těchto sporů a jeho rolí v celém procesu restitucí se pokusím v této práci zabývat. Tedy jakými způsoby se snažili bývalí vlastníci o navrácení zabaveného majetku a jakou roli při tom sehrála dlouhá doba, která již od těchto křivd uplynula? V jakých lhůtách mohly oprávněné subjekty žádat dle restitučních předpisů o navrácení majetku a jak se tyto lhůty – jejich charakter a délka - měnily? Pojednám v rámci této kapitoly o problematice vlastnického práva, které doposud nezaniklo vydržením, o vztahu obecné a zvláštní restituční žaloby, o postavení osob oprávněných a povinných. To vše v souvislosti s restitučním zákonem o mimosoudních rehabilitacích. Na závěr se též zmíním o judikatuře Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku a o jeho postojích, které zaujímá k restitučním sporům, jenž se k němu dostávají.

1 Čas

Čas je podle občanskoprávní teorie považován za právní skutečnost, tzn. že právní předpisy s ním spojují vznik, změnu nebo zánik práv a povinností. Přičemž tyto následky mohou nastat v důsledku prostého uplynutí času - dokladem toho je § 578 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „OZ“), který stanoví, v obecných ustanoveních týkajících se závazkového práva, pravidlo o zániku práv a povinností prostým uplynutím času. V jiných případech musí k uplynutí času přistoupit ještě jiná skutečnost. Touto jinou skutečností bude nejčastěji lidské chování (jednání nebo opomenutí). Hovoříme pak o složených právních skutečnostech - například v případě promlčení je zapotřebí uplynutí stanovené lhůty, nevykonání práva a vznesení námítky promlčení před soudem.¹

V souvislosti s restitučním zákonodárstvím však vyvstala otázka, zda nezpůsobuje čas právní následky i tehdy, když s ním právní předpisy změnu, vznik nebo zánik práv a povinností nespojují – tedy zda nezpůsobuje právní následky i bez jeho aprobační právním řádem. Důvodem k takovému názoru je vývoj restituční judikatury o které pojednám v této práci v části týkající se restitucí.

Čas má v právu význam buď jako určitý okamžik (dovršení zletilosti, den úmrtí) nebo jako určité časové období vyjádřené jeho začátkem a koncem (lhůta).

1.1 Lhůty

Lhůta je pojem vyjadřující běh času slovy právních předpisů. Jedná se o zákonem stanovené časové období s jehož uplynutím právní předpisy spojují vznik, změnu nebo zánik práv a povinností. Tato časová období jsou určena k tomu, aby oprávněný subjekt vykonal nějaký úkon nebo omezují existenci určitého práva či povinnosti na určitý časový úsek.

„Smyslem právního institutu lhůty je snížení entropie při uplatňování práv, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích, urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů. Tyto důvody vedly k zavedení lhůt již před tisíci lety.“²

Lhůty rozděluje současná právní teorie na dvě základní kategorie: lhůty hmotněprávní a procesněprávní.

¹ § 100 odst. 1 OZ

² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.12.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

a) Hmotněprávní

Je pro ně typické, že poslední den lhůty musí být úkon doručen subjektu, vůči němuž je činěn. Jsou vyjádřeny v textu hmotněprávních předpisů a typickým příkladem jsou lhůty prekluzivní či promlčecí.

Pro jejich počítání platí následující pravidla. Lhůta určená podle dní počíná dnem, který následuje po události, jež je rozhodující pro její počátek. Polovinou měsíce se rozumí 15 dní. Konec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná. Není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty na jeho poslední den. Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.³

Pokud jde o problematiku přerušování běhu lhůt, budu se jí podrobněji věnovat v části zabývající se promlčením a prekluzí.

b) Procesněprávní

Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.⁴ K zabránění průtahů má mimo celé řady jiných nástrojů a institutů zabránit i úprava procesních lhůt v našem právním řádu. Lhůty tím, že čelí nadměrným průtahům v řízení, zároveň působí k naplnění právní jistoty. Na druhé straně každá lhůta představuje určitý formalismus, který působí proti principu materiální pravdy – „může mít vliv na pravdivost soudního poznání skutkového stavu“⁵ a tedy i na výsledek celého procesu.

Rozlišujeme procesní lhůty zákonné a soudcovské. Zákonné jsou stanoveny přímo zákonem a soud se od nich nemůže odchýlit na základě vlastního rozhodnutí - až na výjimku lhůt stanovených v zákoně pouze podpůrně. Nejčastěji se bude jednat o lhůty předepsané k provedení nějakého úkonu, tzv. lhůty propadné - neučiní-li subjekt úkon v této lhůtě, dochází k ztrátě možnosti úkon učinit. Může se ale jednat i o lhůty stanovené k splnění nějaké povinnosti. Soud může ve všech případech lhůt zákonných rozhodnout o prominutí zmeškání lhůty – nikoliv o jejím prodloužení jako

³ § 122 OZ

⁴ Čl. 38 odst. 2 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina“)

⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Linde Praha, a.s. 2006, s. 85.

je tomu v případě lhůt soudcovských. Soudcovské jsou lhůty stanovené soudem a v případě jejich nedodržení může být soudem uložena také sankce.⁶

Pro počítání lhůt v právu procesním platí stejná pravidla jako v právu hmotném – zejména pokud jde o stanovení jejich začátku a konce. Procesněprávní úprava se ale odlišuje v tom, že lhůta je zachována i tehdy, je-li posledního dne učiněn úkon u soudu nebo podání odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit.⁷ Pro hmotněprávní lhůty totiž platí povinnost doručit úkon v poslední den lhůty přímo příslušnému subjektu.

U procesních lhůt přichází také v úvahu jejich přerušení, a to za prvé v případě, že účastník ztratí způsobilost být účastníkem řízení, procesní způsobilost nebo u něj bylo rozhodnuto, že musí být zastoupen zákonným zástupcem. Pak po odpadnutí překážky začíná běžet lhůta opět od začátku. Druhým případem přerušení procesních lhůt je situace, kdy dojde k přerušení samotného řízení.⁸

1.2 Čas a právní principy

1.2.1 Obecně

Plynutí času se zrcadlí v řadě právních principů. Na čas reagují jak některé principy psané, tak i ty nepsané. Definice právního principu není zcela jednoznačná a není vymezena pozitivním právem, nýbrž je její formulace ponechána právní teorii. Lze říci, že: „Právní principy jsou pravidla, která tvoří základ určitého právního institutu, zákona, právního odvětví nebo právního řádu jako celku. Rozdílem mezi obecným právním principem a principem vztahujícím se ke konkrétnímu odvětví, zákonu nebo institutu je dosah jejich působnosti a míra obecnosti.“⁹

Právní principy vznikají několika způsoby. Buď jsou vyjádřeny přímo v textu pozitivního – psaného práva, nebo je k jejich obsahu možné dojít prostřednictvím zobecnění právních norem. Dále je možné je získat zobecněním judikatury a některé právní principy nevznikly ani jedním z těchto způsobů a jsou uznávané pouze naukou.¹⁰

⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo...*, s. 207.

⁷ § 57 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.s.ř.“)

⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo...*, s. 208-209.

⁹ KÜHN, Zdeněk. Pojem a role právního principu. In KÜHN, Zdeněk. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999, s. 93.

¹⁰ ČAPEK, Jiří. Principy a konzistentnost právního myšlení (k problematice regulativní funkce práva). In ČAPEK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999, s. 65-73.

Právní principy hrají roli především v procesu legislativním a v procesu aplikace práva, kde pomáhají vyplňovat mezery v právu a vyplňují i abstraktní pojmy užití v právních prepisech. Často dochází ke střetu různých právních principů a je pak na soudci, aby provedl jejich poměřování a stanovil, který z nich má v konkrétní kauze přednost. Žádný z principů totiž nemá absolutní přednost pro všechny možné případy, které nastanou teprve v budoucnu. Za použití argumentace právními principy, kdy je vykládán smysl konkrétního ustanovení, je dokonce v ojedinělých případech možné se odchýlit od doslovného znění právní normy. A to tehdy pokud by text zákona zjevně vedl k absurdním a zřejmě iracionálním situacím.¹¹ Právě tato skutečnost hraje významnou roli při ochraně vlastnictví v restitučních sporech.

1.2.2 Princip právní jistoty

Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.¹² Princip právní jistoty je nezbytnou součástí právního státu. Jeho projevem je princip legitimního očekávání a představuje požadavek stability právních vztahů.

Nutným předpokladem principu právní jistoty je seznatelnost, předvídatelnost, jasnost a přístupnost právních předpisů. Pokud jde o jasnost, znamená tato minimálně požadavek zbytečně nekomplikovat obsah právních norem. Seznatelnost a přístupnost právních předpisů je mimo jiné realizována i prostřednictvím jejich publikace.¹³

Právní jistota se má projevovat v tvorbě dobrého práva, v šetření nabytých práv, v tom, že se každý domůže svých práv, že bude spravedlivě postižen každý rušitel práv a že nikdo nebude bez zákonných důvodů omezen ve svých právech. Přičemž *dobrym právem* je právo stabilní (proto také v souvislosti se změnami v listopadu 1989 hovoříme v právu o právní kontinuitě), bez mezer, bezrozporné a obsahově konzistentní. *Ochrana nabytých práv* je pak závislá na kvalitě legislativy, justice a dalších orgánů právní ochrany. Nezbytným požadavkem pro ochranu práv je odstranění průtahů v řízení před soudem - k tomu existuje celá řada nástrojů jako

¹¹ KÜHN, Zdeněk. Pojem a role právního principu..., s. 98-100.

¹² Čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“)

¹³ BÍLEK, Pavel.ZOUBEK Vladimír. *Důvěra v právo(Úcta ke konstituci) 1.část* [online]. Lidská práva č. 4/2003 [cit. 6.10.2010]. Dostupné na: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004062905>>.

jsou lhůty, kárná odpovědnost soudců, atd.¹⁴ *Jistota, že bude postižen každý, kdo porušuje právo*, znamená, že každý může spoléhat na to, že ho stát postihne zákonem předvídanou sankcí. *Jistota, že nikdo nebude bez zákonných důvodů omezen na svých právech*, znamená, že státní moc je vázána zákonem a každý může spoléhat na to, že když neporušil právní předpis, nepostihne jej sankce.¹⁵

Jako součást právní jistoty může být chápána i *předvídatelnost postupu zákonodárce*, což lze chápat jako „předvídatelnost zásahů do stávající právní úpravy, lze-li na základě dřívějších legislativních počínů očekávat určitý postup zákonodárce“.¹⁶ V souvislosti s tímto požadavkem Ústavní soud ČR (dále též „ÚS“) například avizuje, v závislosti na restituční materii, podání žaloby svého druhu, která má za cíl dosáhnout zaplnění mezery vzniklé dlouhodobou nečinností zákonodárce. Jde o situaci, kdy zákonodárce v textu zákona přislíbil úpravu určitých vztahů, avšak po dlouhou dobu takto přislíbenou legislativu nevydal.¹⁷

Princip právní jistoty je základem všech institutů, které budu v této práci i dále rozebírat. Projevuje se v promlčení, prekluzi, vydržení, hraje významnou roli v restitucích, ale i na řadě jiných míst a institutů v právním řádu ČR. Jeho nedílnou součástí je pak i následující právní princip - zákaz retroaktivity.

1.2.3 Lex retro non agit

Nebo-li zákaz zpětného působení zákona. Listina základních práv a svobod stanoví pravidlo pro oblast trestněprávních vztahů: trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.¹⁸ To, že Listina hovoří pouze o trestněprávní oblasti, neznamená, že by se zákaz zpětného působení právních předpisů nevztahoval i na ostatní právní odvětví. Je tomu právě naopak, tento právní princip působí napříč celým právním řádem nejen České republiky, ale i jiných demokratických právních států a řídí se jím též legislativa Evropské unie.

V OZ se zákazem retroaktivity souvisí ustanovení § 854, které objasňuje otázku, kterým právním předpisem se řídíme z hlediska časového. Toto ustanovení

¹⁴ GERLOCH, Aleš. Princip právní jistoty. In GERLOCH, Aleš. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999, s. 77-80.

¹⁵ TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2010, s. 300-301.

¹⁶ Tamtéž, s. 302.

¹⁷ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 663/06

¹⁸ Čl. 40 odst. 6 Listiny

zakazuje pravou a povoluje nepravou retroaktivitu pro oblast občanskoprávních vztahů.

Zákaz retroaktivity znamená zákaz použití dříve účinné právní normy na právní skutečnosti a vztahy vzniklé za účinnosti nového právního předpisu, přičemž „zákaz zpětného působení se vztahuje nejen na nové právní předpisy, ale i na výklad předpisů již přijatých, pokud by tyto samy retroaktivitu připouštěly“.¹⁹

Rozlišujeme retroaktivitu pravou a nepravou. Pravá retroaktivita je chápána tak, že právní předpis „skutečně zakládá právní účinky do minulosti, tzn. jednání, ke kterému došlo v minulosti, nebo stav, který nastal v minulosti, je jinak právně kvalifikován s účinky, které předcházejí přijetí tohoto opatření (zpětně). O pravou retroaktivitu by se jednalo typicky v případě odsouzení osoby za čin, který v době, kdy jej spáchala, nebyl postižitelný.“²⁰ Pravá retroaktivita se může projevit buď tak, že nově účinná právní norma (lex posterior) způsobí vznik nových právních vztahů ještě před účinností této nové právní úpravy - za podmínek v ní dodatečně stanovených (čili z dřívějších skutečností činí skutečnosti právní), anebo nově účinná právní úprava změní vztahy, které vznikly podle legis prioris, tj. dle normy předchozí. Nepravá retroaktivita je pak posuzováním platnosti dosavadních právních vztahů a jejich následků podle dříve účinného zákona.

Pravá retroaktivita je, až na výjimky, vyloučena a nepravá retroaktivita je, opět až na výjimky, obecně přípustná. Výjimka ze zákazu retroaktivity musí být upravena výslovným ustanovením pozitivního práva a důvodem k tomu může být situace, kdy se právní jistota dostane do příkrého rozporu s jistotou sociální a právním vědomím. Tak tomu bylo např. po druhé světové válce během Norimberského procesu s nacistickými zločinci. V oblasti občanskoprávní je důvodem pro takovou výjimku též ochrana veřejného pořádku - zejména byly-li dotčeny předpisy absolutně kogentní, jež byly vydány v důsledku určité mezní situace přerodu hodnot ve společnosti.²¹ Další výjimka v oblasti trestního práva platí pro pachatele pro kterého je užití nového právního předpisu příznivější.

Výjimka ze zákazu pravé retroaktivity se tedy týká zejména období, kdy dochází k změnám politických systémů. S takovým případem se můžeme setkat v oblasti střední Evropy v souvislosti se zločiny druhé světové války nebo s obdobím

¹⁹ TRYZNA, Jan. *Právní principy a...*, s. 229.

²⁰ HRADIL, Jan. *Jak to s tou retroaktivitou vlastně je?* [online]. Britské listy 11.9.2009 [cit. 6.10.2010]. Dostupné na: <<http://www.blisty.cz/2009/9/11/art48892.html>>.

²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, body IV/a – IV/b

komunistické nadvlády. Jde zejména o to, aby osoby, které byly v určité době u vlády, nelegalizovaly své jednání tím, že si vydají zákony libovolného obsahu a tak zabrání případnému potrestání v budoucnu. Důsledné uplatňování zákazu retroaktivity by tedy v těchto případech vedlo k odmítnutí spravedlnosti, oslabení principu právního státu a k legitimizaci minulého právního režimu.²² Příkladem takové výjimky je v České republice zákon o protiprávnosti komunistického režimu nebo nepromlčitelnost některých trestných činů, jenž se udály v období od 25. února 1948 do 29. prosince 1989.

1.2.4 Lex posterior derogat legi priori

Později schválený právní předpis má přednost před dřívějším (starším) právním předpisem. Jedná se o pravidlo, které aplikujeme v případě kolize dvou norem majících stejnou právní sílu a upravujících stejný právní problém, avšak jsoucí různého data - tedy zajišťuje bezrozpornost právního řádu a tím působí k naplňování právní jistoty. Tato klasická zásada je ale vlastní pouze právu vnitrostátnímu, když ve vztahu k právním předpisům EU se dle rozhodnutí Evropského soudního dvoru tento princip neuplatní.²³

1.2.5 Ne bis in idem

Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.²⁴ Jedná se o zákonné vyjádření zásady „ne dvakrát o tomtéž“. To znamená, že nemůže být před soudem dvakrát řešena a rozhodována tatáž věc. Přičemž totožnost věci je dána tehdy, pokud ve dvou po sobě projednávaných věcech se shodují účastníci řízení a současně je projednáván stejný žalobní nárok založený na stejném žalobním důvodu.²⁵ Z výše uvedeného zákonného vyjádření zásady pak vyplývá, že s dodržováním této zásady úzce souvisí institut právní moci, který stanoví, která část rozhodnutí a v jakém rozsahu je závazná.

Jako garance zásady ne bis in idem slouží procesní podmínky, přičemž, není-li některá z nich splněna, brání tato skutečnost vydání konečného rozhodnutí. Sám soud se musí starat o to, aby byly naplněny. Procesní podmínky související s tímto

²² PŘIBÁŇ, Jiří. Ústavnost a retroaktivita ve střední Evropě. *Trestní právo*. 2002, č. 12, s. 2-4.

²³ Viz Rozsudek č. 6/64 Costa v. E.N.E.L., SbSD 1964, s. 1141

²⁴ § 159a odst. 5. o.s.ř

²⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo...*,s. 241.

principem jsou následující: není dána překážka rei iudicatae (věci pravomocně rozsouzené) ani překážka litispence (již zahájeného řízení v téže věci).²⁶ Nenaplnění těchto podmínek je podle občanského soudního řádu důvodem k odvolání,²⁷ ale soud je musí zkoumat v kterékoliv části soudního řízení a v případě jejich výskytu řízení zastavit.²⁸

V oblasti práva trestního se setkáme s výslovným vyjádřením zásady ne bis in idem v § 11 odst. písm. f) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“), kde je zakázáno stíhání téže osoby za stejný skutek, pokud toto stíhání skončilo pravomocným rozsudkem nebo pravomocným zastavením řízení (pokud nebylo v předepsaném řízení zrušeno). Zákaz opakovaného stíhání a odsouzení za tentýž skutek je vyjádřen i v celé řadě mezinárodních dokumentů, mezi nimi např. čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod,²⁹ přičemž tento článek patří mezi ty, od nichž nemohou členské státy odstoupit.

V trestněprávních vztazích najdeme nejrozsáhlejší judikaturu soudů vztahující se k zásadě ne bis in idem. To je způsobeno problémem souvisejícím s pokračováním v trestném činu. Pokračování bylo původně pojmuto jako jeden skutek pro právo hmotné i procesní, a proto když došlo k dílčímu odsouzení jen za některé dílčí útoky, bránilo toto rozhodnutí opětovnému projednání a odsouzení za nové, dodatečně odhalené útoky téhož pokračujícího trestného činu. Právě zájem společnosti na potrestání veškeré trestné činnosti převládl nad principem ne bis in idem a vedl k novele trestního řádu, která stanovila, že pokračování v trestném činu pro účely práva procesního je chápáno jako jeden skutek, zatímco v oblasti vztahů hmotněprávních pak zůstává zachováno dosavadní pojetí, tj jedná se o několik skutků.³⁰

²⁶ Tamtéž, s. 239.

²⁷ § 205 odst. 2 písm. a) o.s.ř.

²⁸ Tamtéž, § 103–104.

²⁹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších změn (dále též „Úmluva“)

³⁰ SLAVÍKOVÁ, Hedvika. *Zásada ne bis in idem a pokračování v trestném činu (judikatura)* [online]. e-pravo.cz 8.12.2003 [cit. 11.10.2010]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zasada-ne-bis-in-idem-a-pokracovani-v-trestnem-cinu-judikatura-22127.html>>.

2 Promlčení a prekluze

2.1 Promlčení

Právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v zákonem stanovené době. K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat.³¹ Promlčení je tedy složenou právní skutečností, spočívající v uplynutí určité zákonem stanovené doby, v nevykonání práva během této doby a vznesení námítky promlčení před soudem. Vznést námitku musí osoba oprávněná, tj. dlužník závazkového vztahu o který jde.

V případě dílčích závazků běží promlčecí doba pro každého z dlužníků i věřitelů zvlášť. Situace je stejná v případě závazků solidárních. I v těchto případech se každý z dlužníků dovolává promlčení s právními účinky pro sebe. V případě nedílných závazků se jeden z dlužníků nedovolává promlčení s účinkem jen pro sebe, ale i pro ostatní spoludlužníky.³²

Institut promlčení se hodí pro použití spíše ve vztazích soukromoprávních, tj. vztazích založených na principu rovnosti subjektů právních vztahů. Toto lze dovodit z následujícího: je na vůli subjektu, zda námitku promlčení uplatní či nikoliv (dispozitivnost), dochází k zachování naturálního závazku po uplynutí promlčecí lhůty (v souladu s principem vzájemnosti práv), zachována je dobrovolnost splnění závazku povinným subjektem po uplynutí promlčecí lhůty (tedy autonomie na straně povinného subjektu). Naproti tomu u prekluze právo zaniká ze zákona bez ohledu na vůli subjektů a orgán aplikující právo k ní přihlíží vždy z moci úřední. Proto je prekluze vhodná především pro použití ve vztazích mezi subjekty nadřízenými a podřízenými, tedy ve veřejném právu. Prekluze však může být a také bývá použita i ve vztazích soukromoprávních, namísto promlčení. A to tam, kde je dán společenský zájem nebo zájem jednotlivců řešit právní vztah rychle a jasně. Tedy zájem na tom, aby mezi jednotlivci neexistovala po delší dobu naturální, nežalovatelná práva. V řadě případů bývá promlčením nazýváno to, co je ve skutečnosti dle své povahy prekluzí a naopak.³³

Smyslem institutu promlčení je zamezit časově neomezenému uplatňování práv před soudem a přimět tak jednotlivce k jejich včasnému vykonání. Tj. přispívat

³¹ § 100 odst. 1 OZ

³² ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze v československém právním řádu*. 1. vydání. Praha : Orbis, 1967, s. 70-78.

³³ Tamtéž, s. 12-18.

k naplňování právní jistoty ve společnosti. S plynutím času se totiž zhoršuje pozice subjektů právního vztahu pro účely dokazování existence či neexistence tvrzeného práva a je též nežádoucí, aby povinný subjekt byl vystaven časově neomezené možnosti vymáhání jeho povinnosti před soudem.

Marným uplynutím promlčecí lhůty ovšem právo nezanikne, nýbrž se z něj stává pouze právo naturální, které není vymahatelné před soudem v případě, že oprávněná strana vznese námitku promlčení. Bez této námítky by soud i promlčené právo přiznal - není tedy povinen přihlížet k promlčení z úřední povinnosti. I právo naturální je existující právo, které lze po uplynutí promlčecí doby dobrovolně splnit. S tím souvisí i ustanovení v části šesté občanského zákoníku, které stanoví, že za bezdůvodné obohacení se nepovažuje plnění promlčeného dluhu.³⁴

Promlčují se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického. Zástavní práva se nepromlčují dříve, než zajištěná pohledávka. Nepromlčují se rovněž práva z vkladů na vkladních knížkách nebo na jiných formách vkladů a běžných účtech, pokud vkladový vztah trvá.³⁵ Výjimkou z nepromlčitelnosti práva vlastnického je situace, kdy jde o právo oprávněného dědice na vydání dědictví, které se promlčuje v obecné promlčecí lhůtě začínající běžet ode dne právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno.³⁶

Obecně nepodléhají promlčení ta práva, u kterých to právní norma výslovně vylučuje (v § 100 odst. 2, 3 OZ), ryze osobnostní práva a dále ta, u kterých právní norma výslovně stanoví, že podléhají prekluzi. Dále se, pro svou povahu, nepromlčují i některá jiná práva výslovně neuvedená v § 100 odst. 2, 3 OZ, a to právo věřitele na určení doby splnění tam, kde je tato skutečnost ponechána na vůli dlužníka, právo spoluvlastníka na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, právo domáhat se absolutní neplatnosti právního úkonu (na rozdíl od relativní neplatnosti), právo podat žalobu a uplatnit námitku u soudu.³⁷ Nepromlčuje se ani právo vlastníka pozemku požadovat vypořádání neoprávněně postavené stavby dle § 135c OZ.³⁸

Promlčené právo může být předmětem privativní i kumulativní novace, může se jej týkat písemná dohoda o narovnání a zákonem je vyloučena možnost jednostranného započtení (na rozdíl od započtení dohodou). I promlčené právo lze

³⁴ § 455 ods. 1 OZ

³⁵ § 100 odst. 2,3 OZ

³⁶ § 105 OZ

³⁷ ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s. 36-43.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.04.2002 sp.zn. 22 Cdo 432/2002

písemně uznat, musí se tak ovšem stát co do důvodu a výše. Podle občanského zákoníku má takové uznání právní následky i v případě, že dlužník o promlčení práva v době uznání nevěděl.³⁹ Privativní novace je dohoda dlužníka a věřitele, že dosavadní závazek se nahrazuje závazkem novým. Má-li být takto nahrazováno právo promlčené, vyžaduje zákon písemnou formu této dohody.⁴⁰ Kumulativní novace je dohoda o změně vzájemných práv a povinností, při které přistupuje k dosavadnímu závazku, závazek nový. Obsahem původního právního vztahu může být i právo promlčené, které zůstává promlčeným i po dohodě, přistupuje sem však právo nové, doposud nepromlčené.⁴¹

2.1.1 Promlčecí doba

Pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.⁴² Setkat se tedy můžeme s obecnou promlčecí dobou, která činí tři roky, nebo zvláštní promlčecí dobou, která je buď kratší nebo delší než promlčecí doba obecná.

Delší než obecná promlčecí doba je stanovena tam, kde existence práv je jistá, tj. „o její existenci nevznikají v brzké době pochybnosti“.⁴³ Uplatňuje se v následujících případech: právo bylo přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, písemně uznáno dlužníkem co důvodu a výše, právo odpovídající věcnému břemeni se promlčuje v delší lhůtě a též objektivní promlčecí doby pro nároky z náhrady škody a bezdůvodného obohacení, pokud byly způsobeny úmyslně.⁴⁴ Dále též objektivní lhůta v případě práva na náhradu škody vzniklého v důsledku korupčního jednání.⁴⁵ Všechna tato práva se promlčují ve lhůtě desetileté.

Kratší než obecná promlčecí lhůta se hodí tam, kde je dán zájem na brzkém uplatnění práv. Jedná se o práva následující: práva z přepravy (s výjimkou práv na náhradu škody u přepravy osob), kde činí promlčecí doba jeden rok⁴⁶ a dále práva

³⁹ Tamtéž, s. 64-66.

⁴⁰ § 570 OZ

⁴¹ Tamtéž, § 516

⁴² Tamtéž, § 101

⁴³ ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s.94.

⁴⁴ KNAPOVÁ, Martina a kol. *Občanské právo hmotné 1. 4. aktualizované a doplněné vydání*. Praha : ASPI, a.s., 2005, s. 291-292.

⁴⁵ § 106 odst. 3 OZ

⁴⁶ Tamtéž, § 108

na náhradu škody a z bezdůvodného obohacení – jde-li o jejich subjektivní promlčecí dobu, která činí dva roky.⁴⁷

2.1.2 Počátek běhu promlčecí doby

Obecně je počátek běhu promlčecí doby určen zákonem ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Toto platí, není-li v zákoně obsažena pro některé právní vztahy zvláštní úprava.⁴⁸ Okamžikem, kdy právo může být poprvé vykonáno, je okamžik splatnosti dluhu, tj. den, kdy má dlužník povinnost poprvé splnit dluh. Splatnost u právních vztahů na dobu určitou nastává uplynutím doby stanovené dohodou stran, zákonem nebo rozhodnutím. U právních vztahů na dobu neurčitou nastává splatnost, podle výslovného znění ustanovení § 563 OZ, prvního dne poté, kdy byl dlužník požádán věřitelem o plnění. Ovšem promlčecí doba v případě právního vztahu na dobu neurčitou počíná běžet den po vzniku právního vztahu; není tedy rozhodující okamžik splatnosti dluhu.⁴⁹ V případě závazku znějícího na povinnost něčeho se zdržet nebo něco strpět je počátkem běhu promlčecí lhůty okamžik, kdy dlužník poprvé vykoná to, čeho se měl zdržet nebo když poruší svoji povinnost něčeho strpět. Nebude se tedy jednat o okamžik splatnosti závazku. Je-li plnění ze smlouvy vázáno na splnění odkladací podmínky, počíná promlčecí doba běžet okamžikem splnění této podmínky.⁵⁰

Obecná formulace § 101 občanského zákoníku vyvolává řadu problémů v praxi. Vzhledem k nemožnosti zabývat se v této práci všemi problémy spojenými s počátkem běhu promlčecí doby nastíním podrobněji jen jeden z mnoha existujících sporů.

Mezi odbornou veřejností není jednoznačně vyřešena problematika počátku běhu promlčecí doby u úroků z prodlení. V oblasti obchodních závazkových vztahů vydal Nejvyšší soud ČR (dále též „NS“) rozhodnutí, v němž konstatuje nezávislost smluvní pokuty, sjednané procentem ze stanovené částky za každý den prodlení s placením peněžitého závazku, na jistinu - pokud jde o běh promlčení. Smluvní pokuta vzniklá za každý den prodlení se promlčuje samostatně od každého jednotlivého dne, ve kterém došlo k porušení povinnosti dlužníka – tj. od každého

⁴⁷ Tamtéž, § 106 odst. 1 a § 107 odst. 1

⁴⁸ Tamtéž, § 101

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.7.2008, sp. zn. 33 Odo 846/2006

⁵⁰ ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s. 132-136.

dne, ve kterém trvalo prodlení dlužníka.⁵¹ Je-li tedy prvním dnem prodlení 1.1.2010 a toto trvá nadále až do 1.2.2010, promlčuje se smluvní pokuta, na kterou vznikl nárok dne 1.1.2010, k datu 1.1.2013 a pokuta vzniklá za den 1.2.2010 se promlčuje k datu 1.2.2013.

Podobnost se smluvní pokutou můžeme dohledat u úroků z prodlení, které také vznikají za každý jednotlivý den prodlení dlužníka. Argumenty pro samostatnost jistiny a jejího úroku z prodlení, pokud jde o promlčení, jsou následující. Úroky z prodlení také vznikají za každý jednotlivý den prodlení, dále formulace § 110 odst. 3 OZ, dle kterého se úroky promlčují samostatně, tj. v speciální promlčecí lhůtě (rozdílné od obecné promlčecí lhůty - formulované v § 101 OZ). Pokud jde o právo na zaplacení úroků z prodlení, je toto závislé na jistině jen pokud jde o jeho vznik, následné uplatnění práva na úroky z prodlení před soudem nebo jejich vymožení v exekuci může být uskutečněno i samostatně, tj. bez současného uplatnění práva na jistinu.⁵²

Naopak proti samostatnosti jistiny a jejich úroků z prodlení hovoří hlavně ta skutečnost, že úroky z prodlení jsou příslušenstvím pohledávky, a proto sdílejí právní osud věci hlavní. Též uplynutí delší doby mezi vznikem práva a jeho uplatněním před soudem je v rozporu se smyslem institutu promlčení a též v rozporu s dobrými mravy.⁵³ NS se ve svém rozhodnutí přiklonil k názoru tomuto a okamžik rozhodný pro počátek běhu promlčecí doby stanovil jednorázově k okamžiku porušení povinnosti.⁵⁴

Dle mého názoru je rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR správné. Smyslem institutu promlčení je čelit neomezené možnosti vymáhání práva. Kdyby NS umožnil vymáhat nepromlčené úroky z prodlení z promlčené jistiny, mohlo by tak vlastně dojít k vymožení celé promlčené dlužné částky cestou sankčních úroků. V důsledku tohoto rozhodnutí je pro věřitele výhodnější sjednat si jako zajišťovací prostředek smluvní pokutu, která se promlčuje nezávisle na jistině - na rozdíl od úroků z prodlení.

Další protichůdné názory existují např. na počátek promlčecí doby zástavního práva. Dle rozhodnutí NS je rozhodujícím pro počátek běhu promlčecí lhůty u

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001

⁵² ČERVENKA, Jaroslav. Promlčení úroků z prodlení při promlčené jistině peněžitého dluhu. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 9, s. 59 – 62.

⁵³ SEDLÁČEK, Tomáš. Promlčení smluvní pokuty a úroků z prodlení . [online].

PRAVNIRADCE.IHNED.CZ 30.5.2006[cit. 3.9.2010]. Dostupné na <<http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18556110-promlzeni-smluvni-pokuty-a-uroku-z-prodleni>>.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2006, sp. zn. 21 Cdo 3173/2005

zástavního práva okamžik, kdy marně uplyne doba splatnosti zajištěné pohledávky.⁵⁵ V odborné literatuře ale existují i názory opačné, a to, že okamžikem rozhodným pro počátek běhu této doby, je chvíle, kdy má zástavní věřitel v ruce vykonatelný titul.⁵⁶

Odlišně od obecného ustanovení je zákonem určen počátek běhu promlčecí lhůty v následujících případech: u plnění ve splátkách, u práv, která musí být nejprve uplatněna u fyzické nebo právnické osoby, u práva oprávněného dědice na vydání dědictví, u práva na náhradu škody a práva na vydání bezdůvodného obohacení, u práv přiznaných pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu a u práv písemně uznaných dlužníkem.⁵⁷

2.2 Prekluze

K zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených. K tomuto zániku soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne.⁵⁸ Prekluze je tedy opět složenou právní skutečností skládající se z uplynutí zákonem stanovené doby a omisivního úkonu (nevykonání práva během této doby). Lze ji poznat podle výslovné formulace v zákoně o zániku práva a jejím následkem dochází, na rozdíl od promlčení, k úplnému zániku práva ex lege. Soud k ní přihlíží z úřední povinnosti. Další rozdíly spočívají v tom, že prekludované právo nelze platně uznat, započíst, uzavřít ohledně něj privativní či kumulativní novaci. Plnění prekludovaného dluhu je bezdůvodným obohacením a prekluzivní doba se zpravidla nepřerušuje, nestaví a není možné ji prodloužit.⁵⁹

Účelem prekluze je, stejně jako u promlčení, přimět jednotlivce k včasnému vykonání práv a tak zajišťovat právní jistotu. Tento účel zde vystupuje do popředí ještě výrazněji než u promlčení, a to proto, že s prekluzí je spojen úplný zánik práva, nikoliv jen jeho přeměna na naturální závazek; prekluzivní doby bývají také kratší než promlčecí.⁶⁰

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2007, sp. zn. 21 Cdo 1918/2005

⁵⁶ Podrobněji k tomuto problému v článku: *Baudyš, P.* K promlčení zástavního práva. *Právní rozhledy*, 2008, č.7, s.260-261.

⁵⁷ § 103- § 110 OZ

⁵⁸ Tamtéž, § 583

⁵⁹ ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s. 83-91.

⁶⁰ Tamtéž, s. 29.

2.2.1 Prekluzivní doba

Můžeme se setkat s prekluzivními dobami trojího typu. Za prvé doba stanovená k uplatnění práva žalobou nebo námitkou u soudu nebo jiného příslušného orgánu, za druhé doby stanovené k uspokojení práv jednostranným úkonem (bez potřeby řízení před příslušným orgánem) a za třetí doby stanovené k provedení jiného jednostranného právního úkonu nezbytného pro zachování samotného subjektivního práva (buď notifikace práv z odpovědnosti za vady nebo jiné jednostranné právní úkony).⁶¹

Lhůta k uplatnění nároku z vad činí obecně šest měsíců od doby, kdy měl nabyvatel možnost prohlédnout si věc.⁶² Jedná se o ustanovení v obecných ustanoveních části osmé OZ, která se použijí pro jednotlivé závazkové právní vztahy všude tam, kde není jiná úprava Tzn. tato obecná doba platí všude tam, kde OZ nestanoví prekluzivní dobu jinou – speciální, ať už kratší nebo delší. Kromě toho rozlišuje OZ u jednotlivých typů závazků obecné (6 měsíční nebo jiné) a speciální prekluzivní lhůty k vytknutí práv z odpovědnosti za vady. Delší než šestiměsíční záruční doba, tedy speciální, je zákonem stanovena např. pro prodej spotřebního zboží, při zhotovení stavby na zakázku, při zhotovení věcí, které jsou určeny k tomu, aby se jich užívalo po delší dobu. Naopak kratší než obecná prekluzivní doba platí pro prodej potravinářského zboží, prodej krmiv a zvířat, pro prodej věcí, které se rychle kazí. Jiná než šestiměsíční obecná prekluzivní lhůta platí např. pro opravu a úpravu věci a činí tři měsíce. V rámci tohoto smluvního typu je speciální dobou lhůta osmnácti měsíců pro stavební práce nebo lhůta sjednaná odchylně dohodou stran či stanovená zvláštními předpisy.⁶³

Mezi jiné jednostranné úkony, než je vytknutí vad, řadíme např. uplatnění práva nájemce bytu na slevu z nájemného nebo z úhrady za plnění poskytovaná s užíváním bytu, uplatnění práva na náhradu škody způsobené na věcech vnesených nebo odložených nebo uplatnění práva na výtěžek z prodeje nevyzvednuté opravené či upravené věci.⁶⁴

⁶¹ Tamtéž, s. 109-107.

⁶² § 504 OZ

⁶³ ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s. 106-112.

⁶⁴ Tamtéž, s. 112-113.

2.2.2 Počátek běhu prekluzivní doby

Občanský zákoník neobsahuje žádné obecné ustanovení týkající se počátku běhu prekluzivní lhůty jako je tomu v případě promlčení. Při určování počátku je třeba vždy vycházet ze znění zákona v konkrétním případě. Např. pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady u kupní smlouvy je rozhodující okamžik, kdy došlo k převzetí věci.⁶⁵ U smlouvy o dílo začíná záruční doba běžet ode dne převzetí věci. Převzal-li objednatel věc až po dni, do kterého měl povinnost ji převzít, běží záruční doba již ode dne, kdy měl tuto povinnost.⁶⁶

2.3 Překážky běhu promlčecí a prekluzivní doby

Jakmile se jednou promlčecí či prekluzivní doba rozběhne, a za předpokladu že nenastane zákonem předvídaná překážka, běží nepřetržitě až do konce. Taková zákonem předvídaná překážka může způsobit buď dočasné zastavení anebo přetržení běhu promlčecí či prekluzivní lhůty. U prekluzivní doby jsou však překážky jejího běhu výjimkou. Překážkou není, jak občanský zákoník výslovně stanoví, změna v osobě věřitele nebo dlužníka.⁶⁷

2.3.1 Stavení

Stavení běhu promlčecí nebo prekluzivní doby se může projevit třemi způsoby. Za prvé tak, že promlčecí doba po určitou dobu nezačne běžet. To se týká promlčení při nezpůsobilosti, tj. jde-li o práva osob, které musí mít zákonného zástupce, nebo o práva proti těmto osobám. Promlčecí doba by počala běžet okamžikem ustanovení zákonného zástupce. Promlčení nepočne a neběží též mezi manžely a v případě, že jde o právo mezi zákonnými zástupci na jedné straně a nezletilými dětmi a jinými zastoupenými osobami na druhé straně. Výjimkou jsou úroky a opětující se plnění. Promlčecí doba by začala běžet dnem, kdy skončil vztah zákonného zastoupení či došlo k rozvodu manželství. Za druhé se zastaví běh již započaté promlčecí doby po dobu trvání zákonné překážky a po jejím odpadnutí běží promlčení dále, přičemž se do promlčecí doby započítává období, které uběhlo do vzniku překážky a období po jejím odpadnutí. Opět se bude jednat o vztah mezi manžely, zákonnými zástupci a zastoupenými. K stavení promlčecí doby dojde též

⁶⁵ § 599 odst. 1 OZ

⁶⁶ Tamtéž, § 647

⁶⁷ Tamtéž, § 111

v případě, že věřitel uplatní v promlčecí době právo u soudu nebo jiného příslušného orgánu a řádně pokračuje v zahájeném řízení. To platí i pro právo, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí.⁶⁸ Poslední případ stavení běhu lhůty platí pouze pro promlčení, nikoliv pro prekluzi a ve většině případů promlčecí doba po ukončení řízení již dále neběží, buď proto, že došlo k přiznání tvrzeného práva a tudíž k přetržení běhu promlčecí lhůty anebo naopak k nepřiznání práva.

Ke stavení doby prekluzivní dochází například v souvislosti s opravou vadné věci. Tato neběží ode dne, kdy kupující uplatnil u prodávajícího nárok z odpovědnosti za vady až do doby, kdy byl kupující povinen věc po skončení opravy převzít.⁶⁹ Jiným takovým případem je zánik trestní odpovědnosti, kdy do stanovené doby promlčení (ve skutečnosti se jedná o prekluzi) nezapočítáváme dobu, po kterou nebylo možno pachatele pro zákonnou překážku postavit před soud, dobu, po kterou bylo trestní stíhání přerušeno, dobu, po kterou oběť trestného činu obchodování s lidmi nebo některého trestného činu uvedeného v hlavě třetí zvláštní části trestního zákona o trestných činech proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti byla mladší osmnácti let a zkušební dobu podmíněného zastavení trestního stíhání.⁷⁰

Za třetí stavení běhu promlčecí i prekluzivní doby může být nahrazeno jejich prodloužením. Opět se bude jednat o práva osob, které musí mít zákonného zástupce nebo o práva proti těmto osobám. V těchto případech nemůže promlčení skončit dříve, než po uplynutí jednoho roku od ustavení zákonného zástupce či od jiného pominutí překážky (např. nabytí způsobilosti k právním úkonům).⁷¹ Dalším příkladem je stavení prekluzivní doby určené k popření otcovství v případě, že bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů. Šesti-měsíční lhůta k popření otcovství neskončí dříve, než uplyne šest měsíců od narození dítěte.⁷²

2.3.2 Přetržení

Při přetržení přestane promlčecí či prekluzivní doba běžet a začíná běžet nová. K přetržení promlčení dochází, bylo-li právo přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu. Pak nová promlčecí doba činí 10 let ode

⁶⁸ § 112-114 OZ

⁶⁹ Tamtéž, § 627

⁷⁰ § 34 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ § 113 věta druhá OZ

⁷² ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze...*, s. 212-230.

dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Bylo-li právo písemně uznáno dlužníkem co důvodu a výše, promlčuje se za 10 let ode dne, kdy k uznání došlo. Písemně lze uznat i právo promlčené nikoliv však právo prekludované, a to proto, že takové právo po uplynutí zákonem stanovené doby zcela zaniklo. Není vyloučeno opětovné uznávání práva.⁷³

2.5 Historie

O promlčení žalob (*actiones perpetuae*) můžeme hovořit až od 5. st. n.l., když je v této době zavedl císař Theodosius II. Promlčecí doba v této době činila třicet let a pro některé privilegované osoby byla později prodloužena na čtyřicet let. Již tehdy naplňovalo promlčení určité pojmové znaky tak, jak je známe dnes. Stejně jako dnes se nepromlčovalo právo vlastnické, ale mohla se promlčet vlastnická žaloba. Přetržení promlčecí doby v případě uplatnění nároku u soudu a následné vydání kladného rozhodnutí soudem způsobilo stejně jako dnes běh nové, ovšem třicetileté promlčecí doby. Prekluzi pak předcházela institut časového omezení žalob (*actiones temporales*), které bylo římskému právu známo mnohem dříve než promlčení. Uplynutím takto stanovených lhůt zanikla nejen možnost podat žalobu, ale zaniklo i samotné právo.⁷⁴

Dle obecného zákoníku občanského z r. 1811 (dále též „OZO“) se promlčovala všechna práva proti třetím osobám a naopak promlčení nepodléhala práva veřejná, vlastnická, osobnostní, dědická, rodinná, nárok na rozdělení společné věci, nárok na obnovu a určení hranic, na zřízení nezbytné cesty, určovací nároky, nároky na uvedení knihovního stavu do souladu se skutečným právním stavem. Obecná promlčecí doba činila třicet let a byla upravena i řada kratších zvláštních dob, např. tříletá u pohledávek za dodávku věci. Bylo možné, aby si strany ujednaly kratší promlčecí dobu, delší si však dohodnout nesměly. Počátek běhu promlčecích lhůt byl určen pouze obecným ustanovením, tj. ode dne splatnosti nebo ode dne, kdy povinná osoba učinila to, co měla opomenout. Prekluze pak v OZO obecně upravena nebyla a byla známá jen právní teorii. Pokud jde o dobu komunistické nadvlády, vyhovoval tehdejšími požadavkům spíše institut prekluze, než promlčení a tento byl

⁷³ Tamtéž, s. 230-236.

⁷⁴ WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s.15-16.

také hojně na úkor promlčení užíván.⁷⁵ K návratu a preferenci promlčení před prekluzí, v oblasti soukromého práva, došlo opět po pádu komunistického režimu.

2.6 Promlčení a prekluze v návrhu nového občanského zákoníku

2.6.1 Promlčení

Nová úprava promlčení vychází z několika zdrojů. Jsou jimi současný občanský a obchodní zákoník, zákoník práce z r. 1965, někdejší zákoník mezinárodního obchodu, a také německý návrh reformy úpravy promlčení.⁷⁶

Na rozdíl od dosavadní úpravy předmětu promlčení jsou nově vypočtena *práva, která promlčení nepodléhají*. Z dosavadní právní úpravy je přejata nepromlčitelnost vlastnického práva a vkladu na vkladních knížkách, pokud vkladový vztah trvá. Dále vyjmenovává nový občanský zákoník ještě právo na výživné a právo požadovat náhradu škody na zdraví - ovšem práva na jednotlivá opětuující se plnění výživného a na jednotlivá plnění z takové škody vyplývající promlčení podléhají. Dále se nemá promlčovat právo žádat rozdělení společné věci, právo domáhat se zřízení nezbytné cesty a právo požadovat vykoupení reálného břemene. Zástavní právo a zadržovací právo se nepromlčí, dokud má věřitel movitou zástavu (předmět zadržení) u sebe, a uspokojí-li se zajištěná pohledávka ze zástavy (zadrženého předmětu) v rozsahu krytí zástavou. Při promlčení zajištěné pohledávky lze, dokud zástavní právo (zadržovací právo) takto trvá, vyplatit zástavu splněním pohledávky anebo cenou zástavy, je-li tato cena nižší než pohledávka.⁷⁷ Jinými slovy, lze se uspokojit z předmětu zástavy a nově i z movité věci, která byla zadržena, i tehdy, pokud je zajištěná pohledávka již promlčená.

Z obchodního zákoníku se pak přejímá možnost dovolat se za určitých podmínek svého promlčeného práva při obraně nebo při započtení proti právu uplatněnému druhou stranou.⁷⁸ Nově má mít osoba, která osvědčí právní zájem, možnost navrhnout výmaz promlčeného práva z veřejného seznamu.⁷⁹

Pokud jde o *počátek běhu promlčecí doby*, tento je určen stejně jako v současné právní úpravě – pokud jde o obecnou dobu. Ze speciálních ustanovení o

⁷⁵ Tamtéž, s.17-20.

⁷⁶ Důvodové zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 561-567

⁷⁷ § 562-§ 564 návrhu nového občanského zákoníku

⁷⁸ Tamtéž, § 566

⁷⁹ Tamtéž, § 567

počátku běhu promlčecí doby se mají odlišovat tato: dosavadní pravidlo ohledně promlčecí doby při splátkách se zachovává, ale rozšiřuje se na veškerá dílčí plnění – což je pojem širší než jen plnění ve splátkách. Jestliže smluvní strany mezi sebou zavedly takovou praxi, že platí na základě předložení účtu, anebo není-li zvykem platit ještě před předložením účtu, má promlčecí doba začít běžet dnem následujícím po konci období, kdy měl být účet předložen.⁸⁰ U újmy způsobené na zdraví nezletilé osoby, která není plně svéprávná, počne promlčecí doba běžet dnem, kdy věřitel nabyl svéprávnosti.⁸¹ Právo vzniklé ze škody na dopravovaných věcech nebo z opožděného doručení zásilky se vůči zasilateli i dopravci promlčí za jeden rok. U práva vzniklého z celkového zničení nebo ze ztráty zásilky počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy zásilka měla být doručena příjemci; v ostatních případech ode dne doručení zásilky.⁸² U práva na pojistné plnění počne běžet promlčecí lhůta za jeden rok od pojistné události.⁸³

V úpravě *délky promlčecí doby* jsou zamýšleny tyto změny: obecná tříletá promlčecí doba zůstává zachována a napříště platí i pro obchodní závazkové vztahy. Zavádí se ovšem její dispozitivní úprava. Strany mají možnost si ji písemně prodloužit (max. na dobu 15 let) nebo naopak se dohodnout na jejím zkrácení (jen v případě závazků ze smlouvy a v případě porušení povinností založených smlouvou). K ujednání o změně délky promlčecí doby, které je v neprospěch slabší smluvní strany, se nepřihlíží.⁸⁴ Práva z přepravy, tj. práva ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky, se i nadále mají promlčovat v lhůtě kratší, a to jednoleté. Byla-li ovšem tato škoda způsobena úmyslně, nově se zavádí desetiletá objektivní promlčecí lhůta.⁸⁵ Pro právo z odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, jehož promlčení bylo doposud upraveno v zvláštním zákoně,⁸⁶ se navrhuje proměnit dosavadní desetiletou prekluzivní lhůtu na desetiletou objektivní promlčecí lhůtu. Subjektivní promlčecí lhůta pak zůstane stejná. Nově se do občanského zákoníku zavádí pojem služebnosti, která se promlčí v lhůtě desetileté. Ovšem pokud osoba oprávněná ze služebnosti chce vykonávat své právo a povinná osoba jí v tom brání, promlčuje se

⁸⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 568-574

⁸¹ § 573 návrhu nového občanského zákoníku

⁸² Tamtéž, § 580 odst. 1

⁸³ Tamtéž, § 574 odst. 1

⁸⁴ Tamtéž, § 575

⁸⁵ Tamtéž, § 579

⁸⁶ Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů

ve lhůtě 3 let od porušení této povinnosti.⁸⁷ Práva zapsaná ve veřejných seznamech se promlčí ve lhůtě 10 let.⁸⁸

Pokud jde o úpravu *běhu promlčecí doby*, zůstává toho mnoho nezměněno. Nově má být zaveden důvod pro stavení promlčecí doby, a to tak, že tato nezapočne po určitou dobu běžet. Má tomu tak být v případě mimosoudního jednání mezi dlužníkem a věřitelem o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá. V tomto případě může promlčení začít až poté, co jeden ze subjektů odmítne v písemné formě v takovém jednání pokračovat.⁸⁹ Navrhují se ale nově i další důvody pro stavení běhu promlčecí lhůty: promlčecí doba nemá běžet po dobu, kdy je věřiteli hrozbou bráněno právo uplatnit a dále doba neběží, dokud trvá vyšší moc, která věřiteli v posledních šesti měsících promlčecí doby znemožnila právo uplatnit.⁹⁰ Z důvodů zvýšené ochrany věřitele se navrhuje, v zákonem přesně stanovených případech stavení promlčecí lhůty, prodloužit její běh poté, co opět začne běžet, a to o šest měsíců.⁹¹

2.6.2 Prekluze

Ustanovení týkající se prekluze se z původního § 583 OZ rozrůstají na 4 paragrafy, s tím, že obecná definice zůstává stejná a k ní se připojují „nejvýznamnější případy prekluze práv“.⁹² Patří sem právo na ochranu jména, cti, pověsti nebo obdobného soukromého poměru osoby, které má prekludovat v subjektivní lhůtě jednoho roku, tj. ode dne kdy se oprávněný dozvěděl nebo měl a mohl se dozvědět o porušení práva a o tom, kdo ho porušil. To platí obdobně i pro uplatnění nemajetkových práv z omezování soutěže nebo nekalé soutěže.⁹³

„Zároveň se navrhuje vyloučit možnost prohlásit právní jednání za neplatné i po mnoha dlouhých letech. Osnova navrhuje stanovit v případech relativní neplatnosti roční subjektivní a dvouletou objektivní lhůtu. Nedovolá-li se dotčená strana neplatnosti včas, považuje se právní jednání za platné a nelze je již zpochybnit. Pokud jde o případy absolutní neplatnosti, navrhuje se stanovit, že se k absolutní neplatnosti nepřihlédne, uplynulo-li od doby, co bylo podle neplatného

⁸⁷ § 583 návrhu nového občanského zákoníku

⁸⁸ Tamtéž, § 582 odst. 2

⁸⁹ Tamtéž, § 586

⁹⁰ Tamtéž, § 590-§ 591

⁹¹ Tamtéž, § 589

⁹² Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 595-598

⁹³ § 596 návrhu nového občanského zákoníku

právního jednání splněno, dvacet let, jde-li o nemovité věci, a jde-li o jiné případy, deset let. Toto právní pravidlo však nelze uplatnit bezvýjimečně. Proto se navrhuje vyloučit jeho působení v případech, kdy by to odporovalo základním principům humanity nebo takovým principům veřejného pořádku, na nichž je třeba bezvýhradně trvat.⁹⁴

⁹⁴ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 595-598

3 Vydržení

3.1 Obecně

Pojem pochází z latinského slova *usucapio*. Jedná se o institut, který umožňuje nabýt originárním způsobem vlastnické právo k věci (movité i nemovité). Vydržet je možné i právo, které připouští opětovný výkon. Z práv, která připouštějí trvalý výkon, půjde nejčastěji o právo věcného břemene či o právo osobního užívání. Způsobilým předmětem vydržení vlastnického práva je i pozemek, který je částí parcely.⁹⁵ Nelze takto ale nabýt vlastnické právo k věcem, které nemohou být předmětem vlastnictví, nebo k věcem, které mohou být jen ve vlastnictví státu nebo zákonem určených právnických osob.⁹⁶

Narozdíl od promlčení zde nedochází k přeměně nároku na právo naturální, ale k vzniku nového práva (a tím k zániku vlastnického práva původního vlastníka) a jeho nabytí bez dalšího – přímo ze zákona. Následný zápis do katastru nemovitostí má tedy pouze deklaratorní povahu. „Katastrální úřad, zapisuje vlastnické právo nabyté vydržením do katastru nemovitostí na základě listin vyhotovených státními orgány, pokud je vydržení nesporné. V případě že je vydržení sporné, je pro zápis do katastru nemovitostí nutné pravomocné rozhodnutí soudu, vydané v řízení o určení vlastnictví.“⁹⁷

Předpoklady nutné pro vydržení jsou: oprávněná držba, její nepřetržitost a uplynutí zákonem stanovené doby.⁹⁸

3.1.1 Držba

Pojem pochází z latinského slova „*possessio*“, tedy „držení“ či „ujmout se držení“.⁹⁹ Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe.¹⁰⁰ Pojmovými prvky tohoto institutu, známého již z období římského, jsou tedy *corporalis possessio* (faktická moc nad věcí) a *animus possidendi* (vůle nakládat s věcí jako s vlastní). Tím se odlišuje držba od detence, u které chybí úmysl

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 11. 1999, sp. zn. 22 Cdo 837/98

⁹⁶ § 134 odst. 2 OZ

⁹⁷ VOSTRÝ, Milan. *Vydržení a jeho zápisy do katastru nemovitostí*. [online]. Vysokoškolské kvalifikační práce [cit. 16.10.2010]. Dostupné na <<http://theses.cz/id/bdcted/>>.

⁹⁸ § 134 odst. 1 OZ

⁹⁹ BUBELOVÁ, Kamila. Držitel – detentor nebo possessor?. In BUBELOVÁ, Kamila. *Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 29.

¹⁰⁰ § 129 odst. 1 OZ

s věcí nakládat jako s vlastní. Existují různé názory na povahu držby. Někteří zastávají názor, že se jedná o subjektivní právo, jiní, že se jedná o faktický stav.¹⁰¹

Držet lze věc movitou, věc nemovitou a právo, které připouští trvalý nebo opětovný výkon.¹⁰² Jde-li o pozemek (ale i jiné nemovitosti), záleží při posouzení zda jde o držbu, na objektivním stavu, zda někdo (s ohledem na zvyklosti, zkušenosti a obecné názory) je schopen věc ovládat, tj. drží ji. Vzhledem k nemožnosti „držet“ fyzicky nemovitost, je fyzické ovládání chápáno jen jako jeden z možných způsobů nakládání s věcí. „*Corpus possessionis* má tedy ten, kdo vstupuje ohledně věci do takových společenských vztahů, které jsou obecně považovány za projev právní moci nad věcí, tedy "za nakládání s věcí". To je zjevné zejména u pozemků; držitel na pozemek nemusí celá léta vstoupit, může jej nechat ladem, a přesto, pokud se jeho držby nechopí někdo jiný, zůstává držitelem nemovitosti.“¹⁰³

Aby mohlo dojít k vydržení, musí se vždy jednat o držbu oprávněnou, tj. držitel musí být se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.¹⁰⁴ Přičemž „dobrá víra zaniká ve chvíli, kdy se držitel od kohokoli či jakýmkoliv způsobem dozví o skutečnosti, která u něj objektivně musí vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří, případně pochybnost, že je subjektem práva, jehož obsah vykonává“.¹⁰⁵ Je nutno ji posuzovat vždy podle hledisek objektivních, nikoliv dle osobního přesvědčení samotného účastníka.¹⁰⁶ Dobrá víra se musí vztahovat ke všem skutečnostem, které mají za následek nabytí věci nebo práva,¹⁰⁷ tj. i k důvodu nabytí vlastnického práva (k právnímu titulu). Nemusí být ale vždy dán existující právní titul, nýbrž stačí pouze domnělý (*tzv. titulus putativus*), tzn. aby byl držitel přesvědčen, že mu takový právní titul svědčí, a to s ohledem na všechny okolnosti.¹⁰⁸ O dobré víře tak nemůže být řeč například v případě užívání na základě práva osobního užívání, je-li si subjekt tohoto osobního práva vědom¹⁰⁹ nebo v případě, že se kupující ujme věci na základě kupní smlouvy, jenž je neplatná pro neurčitost.

¹⁰¹ K tomu blíže PETR, Bohuslav, PETR, Bohuslav. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. *Právní rozhledy*.2005, č. 17. s. 614.

¹⁰² § 129 odst. 2 OZ

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2302/2000

¹⁰⁴ § 130 odst. 1 OZ

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1806/2006

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 3163/2005

¹⁰⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2626/2004

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 937/2001

Dobrou víru nevylučuje omluvitelný omyl (skutkový či právní), tj. když držitel nepřekročil rozumnou míru opatrnosti, kterou lze se zřetelem ke všem okolnostem konkrétního případu po každém požadovat. Tak je tedy možné např. vydržet část sousedního pozemku přesto, že držitel nenechal vytyčit hranice, ovšem jen s ohledem na poměr plochy koupeného a skutečně drženého pozemku.¹¹⁰ Přičemž jednoznačné hledisko ohledně poměru těchto ploch nejde jednoznačně určit, ale je třeba každý případ posoudit vždy individuálně. Výměra drženého pozemku tak může dosahovat až 50 % výměry pozemku koupeného, výjimečně i více.¹¹¹ Zatímco pokud subjekt držel část sousedního pozemku proto, že se neseznámil s výměrou kupovaného pozemku, není tu naplněna podmínka dobré víry „se zřetelem ke všem okolnostem“ a není tu dána obvyklá míra opatrnosti, kterou lze po každém požadovat. Ovšem i toto pravidlo by bylo možné prolomit a dobrá víra by byla zachována v případě, kdy nebyl důvod se zajímat o výměru pozemku, byl –li tento po dlouhou dobu bezprostředně užíván rodinou a převeden na vydražitele osobami blízkými.¹¹² Pokud kupující uzavřel kupní smlouvu na nemovitost, zaplatil kupní cenu a nemovitost začal užívat aniž by ho někdo v jeho užívání rušil, avšak k převodu vlastnického práva nedošlo proto, že vyřízením formálních náležitostí převodu pověřil advokáta, který věc nevyřídil řádně, jedná se o omluvitelný skutkový omyl a dobrá víra nabyvatele zůstává též zachována.¹¹³

Dle OZO, občanského zákoníku z roku 1950¹¹⁴ i OZ ve znění do novely 244/1992 Sb., se připouštěla dobrá víra a tedy i oprávněná držba a následné vydržení i tehdy, byla-li držba vykonávána v rozporu se zápisem ve veřejných knihách. Tehdejší zápisy měly deklaratorní povahu. Toto pravidlo platilo až do novely občanského zákoníku s účinností k 1.1.1993, kdy bylo zavedeno pravidlo konstitutivního zápisu do katastru nemovitostí. V souvislosti s tím vznikla i otázka, zda je či není možné vydržení *contra tabulas*. Judikatura NS tuto otázku vyřešila tak, že i přes zápis práva do katastru nemovitostí je možné zachovat dobrou víru např. v případě, že se držitel ujme sousedního pozemku proto, že nenechal vytyčit hranice a proto nezjistil, že drží více než mu po právu náleží (viz rozhodnutí výše uvedené).

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 954/2005

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 22 Cdo 977/2006

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1835/2006

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1958/2007

¹¹⁴ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „OZ z r. 1950“)

Z toho vyplývá závěr, že vydržet v rozporu se zápisem ve veřejné knize zpravidla možné není, ale nejsou vyloučeny ani odůvodněné výjimky.¹¹⁵

3.1.2 Nepřetržitá vydržecí doba

Je stanovena pro věci movité na tři roky a pro věci nemovité na deset let. Pro počátek a trvání vydržecí doby se použijí přiměřeně ustanovení o běhu promlčecí doby.¹¹⁶ Může tak, stejně jako u promlčení, dojít k jejímu stavení nebo přetržení. Ke stavení vydržecí doby dochází např. v případě podání žaloby proti oprávněnému držiteli, a to dnem zahájení soudního řízení.¹¹⁷ K přetržení vydržecí doby dojde tehdy, pokud držitel přestane mít věc ve své moci nebo s ní přestane nakládat jako s vlastní. Podle jednoho z názorů dochází k přetržení tehdy, je-li držba odejmuta působením třetí osoby. Není však zcela jasné, zda následkem takového odejmutí oprávněné držby je skutečnost, že vydržecí doba běží znovu od začátku (v případě, že se věc navrátí do rukou původního vlastníka) anebo se k tomuto zásahu nepřihlíží a vydržecí doba běží dál. Důvodem k prvnímu názoru je skutečnost, že dojde k faktickému odejmutí držby a věc ovládá někdo jiný než dosavadní držitel, tedy dojde ke ztrátě možnosti nakládat s věcí. Dle většinového názoru však k přetržení vydržecí doby nedojde v případě, že držitel zahájí spor před soudem a tento vyhraje - to by pak znamenalo i možnost zápočtu doby soudního řízení do vydržecí doby. Ke ztrátě držby a tudíž i přerušení vydržecí doby by pak došlo v případě, že držitel ztratí možnost fyzického ovládnutí nadobro a nedoufá, že by se situace mohla zvrátit a nepodnikne k tomu ani žádné kroky.¹¹⁸ Není ovšem důvodem pro přerušení vydržecí doby skutečnost, že věc nebo právo byly užívány jinou osobou na základě jiného věcného či závazkového práva nebo i bez právního důvodu (pokud se ovšem tato osoba sama nechopí držby).¹¹⁹

Vzhledem k tomu, že držitel není oprávněn k převodu věci (není-li smlouvou stanoveno jinak), nemůže přejít na kupujícího vlastnické právo, ale pouze právo oprávněné držby. Dojde-li ke změně osoby držitele, započítává se doba oprávněné držby právního předchůdce do vydržecí doby jeho právního nástupce, přičemž

¹¹⁵ PETR, Bohuslav. *Některé výkladové problémy spojené s držbou věci nebo práva (3. část)*. [online]. www.juristic.cz 7.6.2005 [cit. 20.10.2010]. Dostupné na <<http://tisk.juristic.cz/544445/tisk/old>>.

¹¹⁶ § 134 odst. 1,4 OZ

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 22 Cdo 296/98

¹¹⁸ PETR, Bohuslav. K dvěma aktuálním problémům vydržení vlastnického práva. *Právní rozhledy*, 2007, č. 8, s. 293-295.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 83/99

dobrou víru každého z těchto dvou subjektů je nutno posuzovat zvlášť.¹²⁰ Vzhledem k neexistenci institutu vydržení dle OZ v jeho původním znění vyvstala otázka ohledně započtení doby oprávněné držby před 1.1.1992, což je datum účinnosti novely OZ, která znovu zavádí institut vydržení v dnešní podobě do našeho právního řádu. ÚS v této souvislosti judikoval, že takové započtení možné je a to i tehdy, pokud se podle tehdejších právních předpisů (od novely OZ s účinností k 1.dubnu 1983) jednalo o věc nezpůsobilou být předmětem vydržení anebo jednalo-li se o subjekt, který byl nezpůsobilým k vydržení vlastnického práva.¹²¹ K vydržení předmětů nezpůsobilých dle předchozí právní úpravy však mohlo dojít jen tehdy, pokud dobrá víra vydržitele trvala alespoň do účinnosti novely, která znovu umožňuje vydržení těchto předmětů.¹²²

3.2 Historie

Staří Římané vyvinuli dvě formy vydržení vlastnického práva, a to vydržení civilní (*usucapio*), které se týkalo římských občanů a dále vydržení dlouhodobé (*longi temporis praescriptio*), které vzniklo z námítky promlčení vlastnické žaloby a týkalo se provinčních pozemků a osob, které nebyly římskými občany.

Nejstarší římské právo vyžadovalo pro civilní vydržení splnění podmínky držby a vydržecí doby v délce dva roky pro pozemky a jeden rok pro ostatní věci. Později byla formulována řada dalších podmínek, jako jsou spravedlivý důvod držby (tedy právní titul) a dobrá víra. V době Iustiniánově jsou pak předpoklady vydržení následující: věc způsobilá být předmětem držby, právní titul, dobrá víra, držba a stanovený čas. V případě vydržení dlouhodobého činila vydržecí doba deset let pro osoby, které bydlely ve stejné obci a 20 let pro osoby ostatní. V Iustiniánském právu se pak řádné vydržení rozdělilo na *usucapio*, které se užívalo pro věci movité a vydržecí doba činila tři roky a dále na *longi temporis praescriptio*, jenž se uplatňovalo pro nemovitosti a vydržecí doba i nadále činila deset a dvacet let. Navíc Iustinián zavedl vydržení mimořádné, u kterého činila vydržecí doba 30-40 let a jednalo se vlastně o promlčení vlastnické žaloby, při které se nevyžadoval řádný důvod nabytí držby.¹²³

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1843/2000

¹²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 8. 2000, sp. zn. II. ÚS 196/2000

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 4. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1204/2007

¹²³ PETR, Bohuslav, PETR, Bohuslav. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. *Právní rozhledy*.2005, č. 17, s. 614.

Vydržení dle rakouského práva, tj. dle OZO, se dělilo na řádné a mimořádné. Mimořádné se pak lišilo, krom jiných vydržecích lhůt (30 nebo 40 let), především tím, že nevyžadovalo právní důvod (*titulus*) a vyžadovala se pouze podmínka bezelstnosti (poctivosti) držby, která znamenala, že subjekt má z příčin pravděpodobných drženou věc za svou. Předpoklady pro vydržení řádné byly následující: osobní způsobilost nabyvatele, způsobilost věci, držba (pořádná, bezelstná a pravá) a uplynutí zákonem stanoveného času. Držbou pořádnou byla myšlena držba založená na právním důvodu, který tu musel skutečně být a nestačil pouhý *titulus putativus*. Přesvědčení o tom, že věc nebo právo náleží držiteli, jako předpoklad splnění podmínky poctivosti držby, muselo být pak založeno na omluvitelném omylu. Požadavek pravosti držby znamená, že se držitel nesměl držby zmocnit násilím a lstí. Vydržecí doba byla stanovena na tři roky u movitých věcí a třicet let u nemovitostí, což platilo pro obyčejný čas vydržecí. Vedle něj upravoval OZO tzv. čas kromobyčejný. Ten činil v právních vztazích k právnickým osobám pro movité věci šest let a pro nemovitosti čtyřicet let. K nabytí úplného vlastnictví statku, jehož vlastnictví je děleno, bylo zapotřebí čtyřiceti let. V případě nepřítomnosti vlastníka věci mimo zem se za blíže OZO stanovených podmínek vydržecí doba prodlužovala na dvojnásobek - stejně jako v případě držitele, který nabyl věc od osoby, která ji získala lstí nebo násilím anebo pokud držitel nemohl jmenovat svého právního předchůdce.¹²⁴

Občanský zákoník z roku 1950 vylučoval z vydržení věci, které jsou v socialistickém vlastnictví a věci nezcizitelné. Podmínkou vydržení byla oprávněná držba po dobu tří let u věcí movitých a po dobu deseti let u věcí nemovitých.¹²⁵ Tedy upravil lhůty a omezil předmět vydržení. Z do té doby velmi podrobné právní úpravy, se zmenšil rozsah držby v zákoně na čtyři paragrafy.

Občanský zákoník z roku 1964 ve svém původním znění institut vydržení neupravoval, a proto nebylo možné od 1.dubna 1964 nabýt vlastnictví vydržením. Od novely OZ s účinností k 1.dubnu 1983 se institut vydržení vrací, ovšem jen v omezené míře. Fyzické osoby mohly vydržet pouze věci, které mohly být předmětem osobního vlastnictví. Pokud šlo o pozemky, mohla fyzická osoba nepřetržitou držbou vydržet vlastnické právo pro stát, přičemž jí samotné vzniklo jen právo na uzavření dohody o osobním užívání. I nadále nebylo možné vydržet věc

¹²⁴ RANDA, Antonín. *Právo vlastnické*. VII. nezměněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2008. s. 131-147.

¹²⁵ § 115, § 116 OZ z r. 1950

patřící do socialistického vlastnictví nebo věc, ke které měla socialistická organizace právo užívání. Zároveň byla upravena možnost zápočtu doby držby právního předchůdce do vydržecí doby vydržitela.¹²⁶ Až novelou OZ č. 509/1991 Sb., s účinností k 1.1.1992, se vrací do našeho právního řádu znovu institut vydržení tak jak jej známe dnes.

3.3 Držba a vydržení v návrhu nového občanského zákoníku

Navrhovaná úprava držby a vydržení v zákoně má být podstatně širší, než je její současný rozsah. Z dnešních ustanovení o držbě v § 129 - § 131 se má její úprava rozšířit na ustanovení § 933 - § 955, tj. 22 paragrafů, a vydržení dnes upravené v § 134 se rozšíří na ustanovení § 1031 - § 1037, tj. 6 paragrafů. Protože držba je jedním z předpokladů pro nabytí vlastnického práva vydržením, pojednám v této části práce i o budoucí úpravě držby. V rámci ustanovení o držbě je definována osoba držitele, předmět držby, její nabytí, definována je držba oprávněná a poctivá (jako nutná podmínka pro vydržení), oprávnění a povinnosti oprávněného, poctivého i nepoctivého držitele - především vypořádací nároky držitele vůči jiné osobě. Dále se setkáme s její ochranou, uchováním za určitých zákonem stanovených podmínek, zánikem a spoludržbou. I ve vydržení se setkáme s řadou změn. Rozdíly od dosavadní úpravy jsou tedy rozsáhlé.

Nový občanský zákoník zavádí, vedle držby oprávněné a neoprávněné, nové pojmy - držbu poctivou a nepoctivou. Poctivě drží, kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává. Nepoctivě drží, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.¹²⁷ Poctivá držba se tedy týká případů, kdy je držba nabývána bez právního důvodu. Oprávněným držitelem je ten, kdo drží na základě právního důvodu, anebo kdo se ujme držby svou mocí, aniž tím ruší cizí držbu nebo jiné právo.¹²⁸ Přičemž poctivému držiteli náleží stejná práva jako držiteli oprávněnému.¹²⁹ Návrh občanského zákoníku počítá s vyvratitelnou domněnkou oprávněnosti a poctivosti držby.¹³⁰ Pro nabytí

¹²⁶ § 135a zákona č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy

¹²⁷ § 938 odst. 1 návrhu nového občanského zákoníku

¹²⁸ Tamtéž, § 937

¹²⁹ Tamtéž, § 938 odst. 3

¹³⁰ Tamtéž, § 939

vlastnického práva vydržením je zapotřebí, aby se jednalo buď o držbu oprávněnou nebo držbu poctivou.¹³¹

Na rozdíl od dosavadní právní úpravy může být předmětem držby jen právo - nikoliv věc. „Je totiž zřejmé, že i při držbě věci nejde než o držbu práva, a to práva vlastnického.“¹³² Držet lze právo, které lze právním jednáním převést na jiného a připouští trvalý nebo opakovaný výkon. Osobní právo však není předmětem držby, ani vydržení.¹³³

Doposud nebyla zákonem řešena ztráta dobré víry v souvislosti s doručením žaloby. Napříště se má držitel doručením žaloby stát držitelem nepoctivým, tj. majícím pochybnosti o tom, zda mu právo náleží či nikoliv, ovšem jen za podmínky, že žalobě bylo vyhověno.¹³⁴

Pokud jde o ochranu, má být výslovně zakotven v § 948 zdržovací a odstraňovací nárok při rušení držitele a vložen obecný zákaz svémocného rušení držby.

Mimo obecný zákaz rušení držby je navržena ochrana držby při rušení prováděním stavby nebo jiného zařízení, včetně možnosti vydání ochranného opatření směřujícího k zákazu prováděné činnosti. Ochrana se vztahuje k situaci, kdy je držitel přímo ohrožen prováděním stavby nebo jiného zařízení, případně jejich odstraňováním. Pokud je držitel ohrožen jen imisemi při těchto činnostech, nemůže se domáhat ochrany podle těchto speciálních ustanovení, nýbrž je odkázán na ustanovení o ochraně vlastnického práva. V rámci tohoto speciálního ustanovení je chráněn nejen držitel, ale i stavebník tím, že jsou držiteli stanoveny mantinely jeho oprávnění. Ochrana držiteli totiž náleží jen proti osobě, která stavbu nebo jiné dílo provádí bez potřebného správního rozhodnutí (což bude nejčastěji stavební povolení), anebo tato osoba sice potřebné rozhodnutí má, ale držitel buď k řízení pozván nebyl, anebo pozván byl, ale jeho námítky nebyly uznány. Pokud má držitel možnost se zavčas ohradit, ale neučiní tak, ztrácí možnost ochrany své držby podle těchto speciálních ustanovení o ochraně držby prováděním stavby nebo jiného zařízení.¹³⁵ Což ale nevylučuje možnost domáhat se ochrany podle obecného ustanovení na ochranu držby, tj. § 948.

¹³¹ Tamtéž, § 1031 odst. 1

¹³² Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 933-940

¹³³ § 934 návrhu nového občanského zákoníku

¹³⁴ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, k § 933-940

¹³⁵ Tamtéž, k § 948-980

Kromě soudní ochrany se může držitel chránit i svémocí, pro kterou napříště nemají platit omezující podmínky stanovené v obecných ustanoveních OZ pro svépomoc. Dále pak se může v případě vypuzení bránit i žalobou na vydání věci nebo zdržení se dalšího vypuzení. Tu musí podat v objektivní lhůtě jednoho roku ode dne vypuzení a v subjektivní lhůtě šesti týdnů ode dne, kdy se čin stal a kdy se osoba oprávněná dozvěděla o tom, kdo jej spáchal. Skutková podstata vypuzení je popsána v navrhovaném § 952.

Vydržet vlastnické právo je možné buď v *řádné promlčecí době*, která se navrhuje pro movité věci v délce tří let a pro nemovitosti deset let,¹³⁶ nebo v *mimořádné vydržecí době*, která se vztahuje k situaci, kdy někdo nabyt movitou věc od neoprávněného držitele anebo není schopen jmenovat svého právního předchůdce. Touto mimořádnou vydržecí dobou je pak doba dvojnásobně dlouhá, tj. u movitostí šest let a u nemovitostí dvacet let.¹³⁷ Pokud dojde k vydržení, má mít vydržitel možnost navrhnout zápis do příslušného veřejného rejstříku své vlastnické právo.¹³⁸

V následujících případech má být *vydržení vyloučeno zcela*. Vlastnické právo nemůže nabýt vydržením věřitel, kterému byla věc zastavena nebo který věc zadržel, a nemůže jej vydržet ani osoba, které byla věc jen svěřena k užívání. To platí i pro dědice nebo obdobného právního nástupce kterékoli z těchto osob. Dále nemůže vydržet vlastnické právo zákonný zástupce proti zastoupenému, ani zastoupený proti svému zákonnému zástupci - to obdobně platí pro vztah mezi poručencem a poručníkem. Jeden z manželů nemůže vydržet vlastnické právo proti druhému manželovi a totéž platí obdobně i pro osoby žijící ve společné domácnosti. Důvodem, který se vztahuje k předmětu, nikoliv k osobě, je zákaz vydržení u práva, které nelze převést nebo práva u kterého to vylučuje povaha věci.¹³⁹ Vydržet nelze též právo osobní, které nemůže být ani předmětem držby.¹⁴⁰

Za určitých podmínek se má umožnit i vydržení opuštěné nemovité věci. Tyto podmínky jsou následující: buď se stát jako vlastník u této opuštěné nemovité věci

¹³⁶ § 1034 návrhu nového občanského zákoníku

¹³⁷ Tamtéž, § 1037

¹³⁸ Tamtéž, § 1031 odst. 2

¹³⁹ Tamtéž, § 1032-§ 1033

¹⁴⁰ Tamtéž, § 934 odst. 2

neujme její držby anebo absence zápisu vlastnického práva státu ve veřejném seznamu. Pak může vlastnické právo nabýt kdokoli.¹⁴¹

¹⁴¹ Tamtéž, § 989 odst. 3

4 Restituce

4.1 Obecně

Pojem restituce pochází z latinského *restitutio* a znamená navrácení něčeho do původního stavu. V současné době je tímto termínem mimo jiné označováno navrácení zabaveného majetku bývalým soukromým vlastníkům, a to za účelem zmírnění majetkových křivd způsobených komunistickým režimem. Proto byla především v první polovině 90. let minulého století vydána celá řada restitučních předpisů. Ovšem „četnost oblastí společenského života, ve kterých byly v naší republice nejrůznější majetkové a jiné křivdy v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 napáchány, a množství jimi postižených osob do značné míry omezují možnosti komplexní právní úpravy, která by zahrnula úpravu následků všech křivd. Stejně tak není možné provést úplnou rehabilitaci nebo úplné odškodnění všech těch, kteří byli v minulosti poškozeni.“¹⁴²

Cílem polistopadového restitučního zákonodárství bylo tedy především zmírnění majetkových křivd, které se udály v minulých letech nesvobody. Dále ale i změna osob, které v novém státě vlastní větší nebo něčím významný majetek, tj. změna skladby vlastníků. Dle mého názoru mělo být cílem především obnovení vlastnických vztahů osob, které byly komunistickým režimem pronásledovány a jako takové je bylo možno považovat za mravně způsobilejší k budování demokratického státu. V restitucích se mnohdy navracely nemalé majetky a bylo možno očekávat, že jejich budoucí vlastníci budou zasahovat do chodu věcí veřejných. Domnívám se, že i to je jeden z důvodů, proč mezi tehdejšími politiky a vlivnými lidmi nemohla být stoprocentní vůle k navrácení veškerého v úvahu připadajícího majetku. To se muselo projevit i ve zvoleném přístupu k majetkovým restitucím. Jako hlavní důvod pro volbu velmi krátkých restitučních lhůt je uváděno především to, že se očekával a byl žádoucí hladký a rychlý průběh restitucí. Můj názor ale je, že právě politická nevěle k navrácení všeho majetku přispěla nemalou měrou při určování délky restitučních lhůt. Na druhé straně, Česká republika je jen jedním z několika států, které k restitucím zabaveného majetku přistoupily. I jejich rozsah je oproti jiným státům velký.

¹⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů

Restituční předpisy můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří ty, kde se uplatňuje zásada kompenzace jiným plněním. To se týká případů, kdy původním vlastníkem zabavené věci byla fyzická osoba. Druhou skupinu tvoří případy, kdy původním vlastníkem byla osoba právnická (to se ovšem týká jen obcí a v zákoně vypočtených církví). V takovém případě se vydávají nemovitosti ve stavu ve kterém se nacházejí a není-li jejich vydání možné, nepřísluší žádné náhradní plnění. Všechny restituční předpisy se týkají jak majetku nemovitého (v naprosté většině), tak i movitého (jen výjimky).¹⁴³

4.2 Zákon o mimosoudních rehabilitacích

Účelem zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ZoMR“) je zmírnění následků některých majetkových a jiných křivd vzniklých občanskoprávními a pracovněprávními úkony a správními akty učiněnými v období od 25. února 1948 do 1.ledna 1990 (dále též „rozhodné období“) v rozporu se zásadami demokratické společnosti, respektující práva občanů vyjádřená Chartou Organizace spojených národů, Všeobecnou deklarací lidských práv a navazujícími mezinárodními pakty o občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních právech.¹⁴⁴ Tak jsou podle ZoMR zmírňovány křivdy v majetkové oblasti na základě zrušených soudních rozhodnutí podle zákona o soudní rehabilitaci, rozhodnutí správních orgánů a v dalších případech, kdy majetek převzal stát, křivdy vůči tzv. politickým vězňům a občanům zařazeným do tábora nucených prací a pracovních útvarů (přiznáním sociálních výhod), křivdy vůči občanům vykonávajícím službu u pomocných technických praporů (započtením dob pro účely sociálního zabezpečení), křivdy vůči studentům vysokých škol, kteří byli vyloučeni (započtením dob pro účely soc. zabezpečení), křivdy vůči občanům postiženým ztrátou zaměstnání (poskytnutím nároků v důchodové oblasti).¹⁴⁵

Podle ZoMR bylo možné se domáhat cestou restitučních předpisů vydání věci jen tehdy, pokud šlo o věc, která přešla z vlastnictví fyzické osoby do vlastnictví státu kvalifikovaným způsobem uvedeným v § 6 odst. 1, 2 ZoMR. Podmínkou pro její vydání bylo také to, že věc nebyla před účinností ZoMR navrácena do vlastnictví

¹⁴³ PEKÁREK, Milan. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Pozemkové právo*. 1. vyd. Masarykova univerzita. Brno, 1996, s. 74.

¹⁴⁴ § 1 odst. 1 ZoMR

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k návrhu ZoMR, všeobecná část

původního vlastníka (či jeho dědice) byť i jen tím způsobem, že držitel věci uznával vlastnictví původního vlastníka a sám si vlastnické nároky nečinil.¹⁴⁶

Oprávněnými subjekty tedy mohly být pouze osoby fyzické, nikoliv právnické. V první řadě je oprávněnou osobou v občanskoprávních vztazích původní vlastník věci, který splňoval podmínku státního občanství České a Slovenské Federativní republiky (později občanství České republiky) a podmínku trvalého pobytu, která byla později zrušena. V případě podílového spoluvlastnictví mohla každá z oprávněných osob žádat jen svůj podíl na věci, nikoliv vydání celé věci, naopak je tomu u bezpodílových vlastníků, kdy mohla oprávněná osoba žádat vydání celé věci. Neuplatnil-li původní vlastník nárok ve lhůtě k tomu stanovené protože zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, byli oprávněnými osobami též jeho dědicové ze závěti, děti (případně též jejich potomci) a manžel rovným dílem, rodiče, sourozenci (případně jejich děti), a to v uvedeném pořadí a za předpokladu splnění podmínky státního občanství (původně i trvalého pobytu). Dále byl oprávněnou osobou nabyvatel majetku v případě, že nabyl věc smlouvou, kterou občan před odchodem do ciziny převedl na jiného a která byla soudním rozhodnutím prohlášena za neplatnou, přičemž důvodem neplatnosti bylo opuštění republiky.¹⁴⁷ Pro případ kolize mezi těmito osobami oprávněnými platí: „okolnost, že povinná osoba měla vydat věc jen jedné z více oprávněných osob, nezakládá v poměrech žádného z tzv. restitučních zákonů důvod neplatnosti dohody o vydání věci“.¹⁴⁸ V případě kolize byla totiž jiným oprávněným k dispozici žaloba.

Důvody k odškodnění pouze některých subjektů byly dle důvodové zprávy k návrhu ZoMR následující. Za první nešlo zjistit konkrétní počet případů, na které se má zmírnění křivdy vztahovat a ani všechny známé případy nešlo zahrnout do zákona z důvodu značného časového odstavu - ten způsobil, že nebylo možné opatřit všechny potřebné spisové materiály, zajistit svědky a jiné důkazy. Za druhé v důsledku plynutí času byl u řady věcí vytvořen nový právní režim a úplná náprava křivd by tak byla možná jen za cenu provedení křivd nových.¹⁴⁹

Povinným subjektem k vydání věci podle ZoMR byl v první řadě stát. Pokud věci získané některým ze způsobů uvedených v § 6 ZoMR nabyta od státu právnická osoba (s výjimkou subjektů s cizím prvkem a cizích států), která věc držela ke dni

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2000, sp. zn. 28 Cdo 561/99

¹⁴⁷ § 3 ZoMR

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. 3 Cdon 342/96

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k návrhu ZoMR, všeobecná část

účinnosti ZoMR, byla tato povinnou osobou k jejímu vydání. Fyzické osoby byly považovány za povinné osoby jen za splnění následujících podmínek: nabyly věc od státu, který ji získal některým ze způsobů uvedených v § 6 ZoMR, a současně tuto věc nabyly buď v rozporu s tehdy platnými právními předpisy, nebo na základě protiprávního zvýhodnění osoby nabyvatele. Dále byly k vydání povinny osoby blízké fyzických osob uvedených v předchozí větě, pokud na ně byla věc těmito osobami převedena.¹⁵⁰ Nikoliv, pokud na ně přešla věc při vypořádání podílového spoluvlastnictví nebo děděním (přechází na ně však povinnost zemřelé osoby do výše nabytého dědictví nebo získaného majetku při majetkovém vypořádání).¹⁵¹ Pokud povinná osoba (odlišná od státu) věc vydala, vznikl jí nárok na vrácení kupní ceny, kterou zaplatila při koupi věci.¹⁵² Případné zhodnocení věci byla v případě jejího vydání oprávněná osobě, povinná nahradit tato oprávněná osoba.¹⁵³

Pokud jde o křivdy v majetkové oblasti, zmírňovaly se tyto především navrácením věci - a to ve stavu v němž se nacházely ke dni doručení výzvy k vydání věci. Finanční náhrada se poskytovala jen za nemovitosti, které podle ZoMR nelze vydat, nebo požádala-li oprávněná osoba o ni v případech zákonem kvalifikovaného znehodnocení či naopak podstatného zhodnocení nemovitosti, anebo stala-li se věc neoddělitelnou součástí jiné věci.¹⁵⁴

4.2.1 Lhůty k uplatnění restitučních nároků

ZoMR stanovil, jako předpoklad pro vydání věci, výzvu oprávněné osoby vůči osobě povinné. Tato výzva měla být učiněna písemně, a to původně ve lhůtě šesti měsíců od účinnosti ZoMR, tj. od 1.4.1991. Nebyla-li učiněna ve lhůtě, nárok zanikl. Následně měla povinná osoba uzavřít s osobou oprávněnou písemnou dohodu a věc vydat nejpozději do třiceti dnů od skončení půlroční lhůty pro výzvu. Nevyhověla-li povinná osoba výzvě, mohla oprávněná osoba uplatnit své nároky u soudu ve lhůtě jednoho roku ode dne účinnosti ZoMR. Byla-li věc vydána, mohly osoby, jejichž nároky uplatněné v půlroční lhůtě pro výzvu nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla věc vydána, do jednoho roku ode dne účinnosti

¹⁵⁰ § 4 ZoMR

¹⁵¹ POKORNÝ, Milan. Zákony o zmírnění majetkových a jiných křivd z období od 25.2.1948 do 1.1.1990: komentář/Milan Pokorný. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1999, s.102.

¹⁵² § 11 ZoMR

¹⁵³ § 7 odst. 4 ZoMR

¹⁵⁴ § 13 ZoMR

ZoMR.¹⁵⁵ V případě, že oprávněná osoba upřednostnila finanční náhradu (tam kde to zákon povoluje) před vydáním věci, byla (vedle výzvy povinné osobě) další podmínkou pro její poskytnutí žádost u příslušného ústředního orgánu státní správy ve lhůtě jednoho roku nebo ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy nabyl právní moci rozsudek, kterým byl zamítnut návrh na vydání věci.¹⁵⁶

Půlroční lhůta k vydání věci i následná roční k podání žaloby (jak vůči osobě povinné, tak i vůči jiné oprávněné osobě, které byla věc vydána) měly prekluzivní charakter, když jejich uplynutím právo zaniklo a jsou objektivního charakteru, neboť stanovují počátek běhu od účinnosti ZoMR. Lhůta třicetidenní pro vydání věci má pak charakter lhůty pořádkové, po jejímž uplynutí mohla oprávněná osoba svůj nárok uplatnit u soudu ve lhůtě prekluzivní. V případě, že osoba povinná odmítla vydat požadovaný majetek, měla oprávněná osoba k dispozici žalobu na splnění povinnosti uzavřít dohodu (pokud nedošlo k uzavření písemné výzvy) nebo žalobu na vydání věci.

Osoby oprávněné, které se jimi staly proto, že byly rehabilitovány podle z. č. 119/1990 Sb., zákon o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoSR“) mohly uplatnit nárok na vydání majetku vyplývajícího ze zrušení výroku o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabrání věci. V případech kdy rozhodnutí o zrušení tohoto výroku nabylo právní moci po účinnosti ZoMR, se tak mohlo stát ve lhůtě, která počala běžet dnem, kdy se uvedený výrok stal pravomocným.¹⁵⁷ Pokud v konkrétním případě žádná oprávněná osoba nebyla anebo byla, ale nepožádala v zákonem stanovené lhůtě o vydání věci, stal se oprávněnou osobou stát, jehož lhůta pro výzvu na vydání věci činila osmáct měsíců ode dne účinnosti ZoMR.¹⁵⁸ Zákonodárce měl zřejmě za to, že takto stanovené lhůty jsou dostačující k nápravě všech křivd, které zákon připouští. Důvodem k uzákonění tak krátkých lhůt byl zájem na účinném a především rychlém odstátnění a tím i zájem na dodržování principu právní jistoty.

V souvislosti se zrušením podmínky trvalého pobytu pro osoby oprávněné, kdy Ústavní soud ČR rozhodl o jejím rozporu s Ústavou,¹⁵⁹ Listinou a Dodatkovým

¹⁵⁵ § 5 zákona č. 87/1991 Sb., zákon o mimosoudních rehabilitacích, v původním znění až do novely č. 164/94 Sb.

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 5/96

¹⁵⁷ § 20 odst. 3 ZoMR

¹⁵⁸ § 34 ZoMR v původním znění až do novely č. 164/94 Sb.

¹⁵⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále též „Ústava“)

protokolem k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, byly půlroční lhůta pro výzvu a následná roční lhůta pro podání žaloby na soud prodlouženy tak, aby i osoby, které se nově považovaly za oprávněné, mohly uplatnit své nároky. Byla totiž zrušena část ustanovení, která stanovila počátek běhu předmětných lhůt od účinnosti ZoMR a lhůty nově běžely od vykonatelnosti zrušujícího nálezu ÚS, tj. od 1.11.1994 – běžely ovšem jen pro nově oprávněné osoby, nikoliv pro ty, které mohly již v minulosti své nároky uplatnit a z nějakých důvodů tak neučinily. Nově oprávněnou osobou však mohla být jen ta, která splňovala podmínku státního občanství nejpozději do 1. 10. 1991 (konec původní půlroční lhůty) a zároveň pak ke dni 1. 11. 1994 (vykonatelnost nálezu ÚS).¹⁶⁰

V případě kolize zájmů oprávněných osob, tj. když oprávněná osoba požádala ve lhůtě o vydání věci, ale povinná osoba ji vydala již jiné oprávněné osobě (která požádala dříve), mohla se oprávněná osoba, která požádala později domáhat svého nároku nikoliv proti osobě povinné, ale proti osobě, které byla věc vydána, a to původně ve lhůtě jednoho roku od účinnosti ZoMR. I tato lhůta, svou povahou prekluzivní, doznala v souvislosti s jiným nálezem ÚS změny. V důsledku něj bylo v § 5 odst. 5 ZoMR vypuštěno slovní spojení „do jednoho roku od účinnosti tohoto zákona“, a to proto, že vzhledem k předchozímu nálezem ÚS (164/94 Sb.) by nově oprávněným osobám skončila lhůta pro žalobu vůči jiné oprávněné osobě, které byla věc vydána, ještě dříve, než vůbec začala běžet.¹⁶¹ Nová lhůta, ve které tedy bylo možno uplatnit tento nárok měla povahu lhůty promlčecí, tj. obecné tříleté promlčecí doby. Došlo tak k zpochybnění postavení oprávněných osob, kterým byl doposud vydán majetek dle ZoMR, když tyto mohly nově očekávat ze strany jiných oprávněných osob, že si budou činit nárok na tutéž věc.

Cestou soudního rozhodování došlo tedy k faktickému prodloužení restitučních lhůt nad hranici, kterou stanovil zákonodárce (ovšem jen pro osoby, které původně nesplňovaly podmínku trvalého pobytu). Existuje celá řada odlišných názorů, které nesouhlasily s tímto řešením. O tom svědčí i poměrně velké množství disentujících stanovisek samotných ústavních soudců; v nich jsou namítány i negativní projevy zvoleného přístupu.

Vzhledem k zrušení diskriminační podmínky trvalého pobytu docházelo k pokusům získat komunistickým režimem zabavený majetek zpět (a u té příležitosti i

¹⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 8. 1998, sp. zn. 23 Cdo 1479/98

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 4. 12. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 24/96, publikovaný pod č. 2/97 Sb.

prolomit restituční lhůty) prostřednictvím dodatečného přiznání českého státního občanství. Např. osoby, které se uchýlily do USA, ztratily v důsledku nabytí občanství USA (podle Úmluvy o naturalizaci mezi Československem a USA z roku 1928) současně dřívější československé státní občanství. To považovala řada těchto osob za nespravedlivé a snažila se domoci nápravy.

V souvislosti s tím NS judikoval, že „ slovo *dřívější* má význam jen ve vztahu mezi příslušností americkou a československou a poměr k případným jiným státním příslušnostem dotčené osoby se nevyjadřuje“.¹⁶² Tím vyloučil obcházení restitučních předpisů, tj. osoby nemohou tvrdit, že mezi československým občanstvím a občanstvím USA nabyly občanství jiné (třetí země) a proto se na ně (jako na občany třetích států) nevztahují ustanovení Úmluvy o naturalizaci, tj. jejich československé státní občanství nezaniklo.

Ve vztahu k občanům Slovenské republiky NS jejich nároky nevyloučil, když stanovil, že „vzhledem k počátku účinnosti ZoMR, jenž spadá do doby trvání bývalé ČSFR, je nyní právně nerozhodná skutečnost, že ten, kdo učinil výzvu k vydání věci, která je v České republice, je po zániku ČSFR nyní občanem Slovenské republiky“.¹⁶³

Řada osob se snažila zrušit podmínku státního občanství úplně a vypustit ji tak z restitučních předpisů, a to s ohledem na její diskriminační charakter. To by podle mého názoru muselo pro tyto nové oprávněné osoby nutně znamenat i prodloužení restitučních lhůt obdobně, jak tomu bylo v případě zrušení podmínky trvalého pobytu. ÚS však návrh na zrušení části ustanovení týkajícího se podmínky státního občanství zamítl, a to s poukazem na § 11 odst. 2 Ústavy: *zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice*. Právě toto ustanovení vytváří prostor pro omezení okruhu oprávněných osob prostřednictvím podmínky státního občanství. Dle vyjádření tehdejšího předsedy Poslanecké sněmovny bylo důvodem stanovení této podmínky předejití vnitřnímu zadlužování státu a navíc fyzické osoby měly možnost obnovit si v dostatečně dlouhé lhůtě české státní občanství pouhým prohlášením.¹⁶⁴

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 7. 1998, sp. zn. 23 Cdo 140/98

¹⁶³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 7. 1993, sp. zn. Cpjn 50/93

¹⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.6.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/96

Toto stanovisko podpořila i tehdejší evropská Komise pro lidská práva ve Štrasburku, která se vyjádřila k věci tak, že je plně v moci zákonodárce stanovit takovou podmínku a nemůže se jednat o diskriminaci (vzhledem k neexistenci práva na restituci v textu Úmluvy). Opačný názor však zastával Výbor OSN pro lidská práva v Ženevě, který podmínku státního občanství považoval za nepřipustnou diskriminaci. Ve vztahu k opatřením Výboru pro lidská práva však neexistuje žádný donucující mechanismus, který by státy přinutil jednat dle jeho stanoviska.¹⁶⁵

Ještě v září r. 2010 ÚS projednával stížnost na zrušení ustanovení o lhůtách obsažených v ZoMR a v zákoně č. 229/1991 Sb, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o půdě“). Skupina senátorů navrhovala zcela zrušit ustanovení o lhůtách. Senátoři podali tuto stížnost s ohledem na změny, které umožnily řadě osob žijících v cizině nabýt znovu české státní občanství. Tyto osoby nesplňovaly v době, kdy plynuly lhůty pro uplatnění restitučních nároků, podmínku českého státního občanství. Skutečnost, že tyto osoby nemohly uplatnit své nároky, považovali senátoři za diskriminační. Jelikož otázka diskriminace v restitučním zákonodárství - ve vztahu k podmínce státního občanství - již byla v judikatuře ÚS vyřešena, požadovali stěžovatelé nápravu prostřednictvím zrušení ustanovení o lhůtách. ÚS však rozhodl, že stanovení lhůty jako takové nemůže být protiústavní. Lze posuzovat jen konkrétní okolnosti při jejím stanovení, tj. její případnou nepřiměřenost, eventuální svévoli zákonodárce nebo ústavně neakceptovatelnou nerovnost dvou skupin subjektů, jež je výsledkem zrušení určité zákonné podmínky uplatnění práva pro její protiústavnost.¹⁶⁶

4.2.2 Postavení povinných a oprávněných osob

Od okamžiku doručení písemné výzvy povinné osobě má tato povinnost nakládat s věcí s péčí řádného hospodáře. Od okamžiku účinnosti ZoMR nebylo možné tyto věci (i s jejich součástmi a příslušenstvím) zcizit či přenechat jinému do užívání, a to pod sankcí neplatnosti takové dohody. Výjimku tvořily pouze dohody o odevzdání a převzetí bytu uzavřené na podkladě dohod o výměně bytu. V případě

¹⁶⁵ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Majetkové restituce : problematika majetkových restitucí ve světle judičiální interpretace mezinárodní ochrany lidských práv*. 1. vydání. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 101-105.

¹⁶⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7.9.2010, sp. zn. Pl. ÚS 30/10

porušení tohoto ustanovení byla sankcí neplatnost takového právního úkonu.¹⁶⁷ Jednalo se o tzv. blokační ustanovení, jehož účelem bylo chránit majetek, který měl být vydán v restituci, před jeho převedením na jiné osoby, a tím předejít zvýšenému výskytu individuálních žalob podávaných k soudu.

V případě, že někdo uplatnil na věc dle hmotného práva neopodstatněný restituční nárok, pak se zákaz blokace na požadovaný předmět nevztahoval a případný právní úkon by byl platný. Naopak v případě opodstatněného nároku (dle hmotného práva) platil zákaz blokace až do okamžiku, kdy zaniklo právo na vydání věci (nedošlo k jejímu vydání). Proto v případném soudním sporu nezpůsobil ani rozsudek odvolacího soudu v prospěch osoby povinné zánik práva na vydání věci, a to vzhledem k možnosti zvratu rozhodnutí u soudů vyšších instancí nebo u ÚS..¹⁶⁸

S obdobným ustanovením se setkáváme i v jiných restitučních předpisech než jen v ZoMR. Největší rozruch ovšem způsobilo a stále způsobuje ustanovení § 29 zákona o půdě: *Majetek, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace, nelze převádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zákonů o tomto majetku.* Toto ustanovení nabylo účinnosti dne 24.6.1991 a do dnešního dne nebyl vydán zákonem předvídaný prováděcí právní předpis. „Původně mělo toto ustanovení provizorně chránit pozemky až do doby, dokud se stát nevyrovná s církví. Jenže žádná dohoda mezi státem a církví ohledně tohoto majetku dosud neexistuje a „provizorium“ tak trvá již 19 let. Obce nemohou majetek zablokovaný nevyřešenými církevními restitucemi prodávat ani na pozemcích stavět. U části obcí je tak znemožněn jejich rozvoj, protože jsou církevními pozemky doslova sevřeny.“¹⁶⁹ Velkou část tohoto historického majetku církví vlastní doposud stát. Část je ovšem ve vlastnictví jiných osob, zejména obcí, které se tím, že na ně byl tento majetek po revoluci převeden, dostaly do postavení osob potenciálně povinných.¹⁷⁰ Církve byly komunistickým režimem perzekuovány a hromadné zabavování jejich majetku (bez náhrady) vedlo k vytvoření jejich závislosti na státu - která nebyla doposud odstraněna. To vše vede též k chátrání staveb, které jsou „ničící“ a neprospívá to obcím ani církvím a náboženským společnostem.

¹⁶⁷ Viz § 9 ZoMR

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 8. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1289/2004

¹⁶⁹ ČT24. *Ústavní soud zablokovanou církevní půdu neuvolnil.* [online]. ČT24 1.7.2010 [cit. 1.11.2010]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/94700-ustavni-soud-zablokovanou-cirkevni-pudu-neuvolnil/video/1/>>.

¹⁷⁰ LANGÁŠEK, Tomáš. *ÚS PONECHAL V PLATNOSTI BLOKAČI CÍRKEVNÍHO MAJETKU ZA ÚČELEM JEHO BUDOUCÍ RESTITUCE.* [online]. Ústavní soud České republiky 1.7.2010 [cit. 1.11.2010]. Dostupné na <<http://www.concourt.cz/clanek/3556>>.

Existuje několik možných řešení dohody mezi církvemi a státem. Za prvé může dojít k naturální restituci formou obecného restitučního zákona, tj. stanovením podmínek, za kterých se bude majetek vydávat, a lhůt (jak tomu bylo v případě ZoMR). Za druhé se může jednat o naturální restituci formou výčtového zákona, tj. přesná specifikace nemovitostí i jejich nabyvatelů v zákoně. Třetí variantou je poskytnutí finanční náhrady za nevydaný majetek. V souvislosti s tím však vzniká velmi mnoho dalších vlastnických otázek, které je nutné vyřešit.¹⁷¹

Dlouhodobá nečinnost zákonodárce vedla k zajímavému nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 24. června 2009, sp. zn., I. ÚS 663/06 . Zde ÚS sice vylučuje použití určovací žaloby na určení vlastnictví k zablokovanému majetku (jak to ostatně učinil již v předcházejících rozhodnutích týkajících se stejného problému), ale nevyločil oprávněné podání „žaloby svého druhu mající za cíl dosáhnout zaplnění mezery vzniklé dlouhodobou nečinností zákonodárce v rozporu se závazkem plynoucím z § 29 zákona o půdě“.¹⁷² Tuto žalobu ÚS předvídá v zájmu zachování právní jistoty.

ÚS ve svém dalším nálezu, týkajícím se ust. § 29 zákona o půdě, konstatoval protiústavnost takového postupu zákonodárce, ovšem k navrhovanému zrušení § 29 zákona nepřistoupil. Uvedl, že zákonodárce je povinen přijmout jím samotným předvídanou legislativu, a to vzhledem k principu právní jistoty. Tato povinnost vyplývá jak z ústavních (zachování základních práv a svobod), tak obyčejných zákonů (když si ji sám zákonem uložil). Došlo tak k porušení svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 15 Listiny), svobody projevu svého náboženství nebo víry (čl. 16 odst. 1 Listiny), práva církví a náboženských společností na samosprávu svých záležitostí (čl. 16 odst. 2 Listiny), práva vlastnit majetek (čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu Úmluvy).¹⁷³

Pokud ke dni vydání věci oprávněné osobě na ní vázlo zástavní právo, měla povinná osoba povinnost závazek vypořádat nebo jinak zajistit. Jak povinná, tak oprávněná osoba nemohly vůči sobě navzájem uplatňovat žádné jiné nároky související s vydávanou věcí než ty, které jsou uvedeny v ZoMR. Tedy nároky dle obecných občanskoprávních předpisů, s výjimkou náhrady škody v případě porušení

¹⁷¹ Tamtéž

¹⁷² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. června 2009, sp. zn., I. ÚS 663/06

¹⁷³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.7.2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07

povinnosti osoby povinné nakládat s věcí řádného hospodáře.¹⁷⁴ Dnem převzetí nemovitosti oprávněná osoba vstoupila do práv a závazků pronajímatele.¹⁷⁵

Vydala-li povinná osoba (odlišná od státu) věc osobě oprávněné, měla právo na vrácení kupní ceny, kterou zaplatila při koupi věci (vůči státu).¹⁷⁶ Při doslovné aplikaci tohoto ustanovení vznikala řada nových křivd, protože osoby povinné byly nuceny vracet nemovitosti, které v době vydání dosahovaly tržní ceny několika milionů korun, ale náležela jim od státu náhrada ve výši ne vyšší, než desetitisíce korun. V této souvislosti se vyslovil Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“) k věci tak, že náhrada ve výši kupní ceny v době koupi nemovitosti je zcela nedostačující a při respektování tohoto pravidla by se jednalo o nápravu starých křivd prostřednictvím páchání křivd nových. Stalo se tak v rozhodnutí ve věci Pinc a Pincová v. Česká republika, kdy se ale zároveň ESLP vyjádřil, že mu nenáleží vyjadřovat se ke způsobu, jakou náhradu vnitrostátní soudy měly určit.¹⁷⁷ NS na toto rozhodnutí reagoval názorem, že je nutno toto ustanovení vykládat i tak, že „pod pojem kupní ceny lze zahrnout též jiné plnění vyjadřující hodnotu nemovitosti“.¹⁷⁸ V konkrétní kauze byla určena náhrada odpovídající hodnotě části nemovitosti, jenž byla stanovena soudem při zrušení podílového spoluvlastnictví mezi osobou oprávněnou a povinnou (podílové spoluvlastnictví tu vzniklo v důsledku restituce mezi těmito osobami).¹⁷⁹

V oblasti trestněprávních vztahů byla judikaturou již vyřešena otázka postavení osob, které byly rehabilitovány podle zákona o soudní rehabilitaci. Jedná se o osoby, které byly v rozhodném období odsouzeny k trestu propadnutí majetku, propadnutí věci či zabránění věci a v době po pádu komunistického režimu byl tento trestní rozsudek zrušen.

Dle dřívějších rozhodnutí ÚS došlo zrušením trestního rozsudku k obnovení vlastnického práva s účinky *ex tunc*. Tedy nedošlo nikdy ke ztrátě vlastnického práva. §23 odst. 2 ZoSR stanovil, že tyto osoby mohly své nároky uplatňovat za podmínek, které stanoví zvláštní zákon. Tímto zvláštním zákonem je ZoMR, který upravoval postup, jímž se mohla oprávněná osoba domáhat navrácení zabavené

¹⁷⁴ § 10 odst. 1, 3 ZoMR

¹⁷⁵ § 12 ZoMR

¹⁷⁶ § 10- § 11 ZoMR

¹⁷⁷ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Majetkové restituce...*s. 79-80.

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.2.2010, sp. zn. 28 Cdo 2202/2009

¹⁷⁹ Tamtéž

věci.¹⁸⁰ Tento závěr nečinil potíže tam, kde se jednalo o osoby oprávněné podle ZoMR, ovšem nebyla zcela jasná situace tehdy, kdy sice došlo k obnovení vlastnického práva s účinky ex tunc (jak judikoval ÚS), ovšem takto rehabilitovaná osoba nebyla osobou oprávněnou ve smyslu ZoMR. Znamená to snad, že se tato osoba nemůže domáhat vydání věci, ačkoliv je doposud jejím vlastníkem? Došlo u bývalých vlastníků k pozbytí vlastnického práva přesto, že není dán právní titul k nabytí vlastnictví jinou osobou? Promlčení se netýká práva vlastnického a institut vydržení tak jak jsem jej vyložila v předešlé části této práce umožňuje nabytí vlastnického práva pouze za současné existence dobré víry - o dobré víře však v tomto případě nemůže být řeč. V souvislosti s touto otázkou, tj. problémem stále existujícího vlastnického práva v případech zrušených trestních rozsudků (ale i v jiných případech kdy došlo k zabavení věci bez právního titulu), byla nastolena další otázka: lze se tedy domáhat ochrany dosud existujícího vlastnického práva dle obecných občanskoprávních předpisů?

4.2.3 Lex specialis derogat generali

Vzhledem k tomu, že spousta osob nestihla uplatnit své restituční nároky v zákonem stanovených lhůtách nebo jim ani žádný restituční předpis neumožňoval žádat o majetek zabavený v souvislosti s křivdami minulých let nebo v restituci neuspěla, pokoušela se řada subjektů žalovat své nároky prostřednictvím obecných právních předpisů, tj. prostřednictvím OZ, cestou reivindikace či zejména určovací žaloby. Šlo např. o případy, kdy nedošlo z nějakého důvodu nikdy k přechodu vlastnického práva na stát a osoba, jež se domáhala ochrany nepřestala být nikdy vlastníkem věci. Sám NS zpočátku neměl jasno, zda pro vztah restitučních předpisů a občanského zákoníku platí zásada, že zákon speciální (restituční) má přednost před zákonem obecným a pouze v případě, že ve speciálním není obsažena úprava některé otázky, užije se subsidiárně obecné právní úpravy. „Obecně je nutno zdůraznit, že o vylučujícím vztahu zákona zvláštního a zákona obecného lze hovořit jen tam, kde se rozsah úpravy těchto zákonů z hlediska jejich časové, osobní a popř. místní působnosti alespoň do určité míry překrývá a kde jde o úpravu právních vztahů shodné povahy. Zákony, které jsou ve vztahu obecného a zvláštního musí

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 2. 1995, sp. zn. I. ÚS 117/93

tedy být alespoň v části své úpravy platné a účinné pro stejnou dobu a území a musí upravovat práva a povinnosti týchž subjektů.¹⁸¹

V rozsudku NS ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 560/99 je řešena tato otázka v souvislosti se spory o věci odňaté státem bez právního důvodu takto. ZoMR se neshoduje s OZ, pokud jde o osobní působnost a ani pokud jde o nároky oprávněných osob, jenž jsou stanoveny v obou právních předpisech odlišně. Tedy ZoMR upravuje jen nároky osob oprávněných, ale o osobách, které nesplňují podmínky, se vůbec nezmiňuje. Nemůže pak mít povahu zákona speciálního pro osoby nesplňující podmínku státního občanství. Pokud jde o osoby splňující podmínky stanovené v ZoMR, tyto si mohou vybrat, zda budou svůj nárok uplatňovat cestou restitučních předpisů či dle OZ, s tím, že ZoMR jim poskytuje řadu výhod (osvobození od soudních poplatků, jednodušší uplatnění restitučního nároku právními nástupci původního vlastníka,...), ovšem - je potřeba uplatnit svůj nárok včas, tj ve lhůtě tam stanovené. Podle OZ mohou subjekty požadovat ochranu žalobou na vydání věci nebo žalobou určovací. Dle ZoMR mohou žádat nahrazení projevu vůle uzavřít dohodu nebo vydání věci (které je však svou povahou zvláštním restitučním nárokem, nikoliv nárokem dle § 126 odst. 1 OZ). Neplatí tu tedy vztah speciality restitučního zákona k OZ. Kdyby tomu bylo naopak, došlo by vydáním restitučního předpisu k přechodu vlastnického práva osoby, která o něj nikdy nepřišla, na stát. Není totiž možné „aby mohl někdo nabýt vlastnictví k věci, již se zmocnil okupací *mala fide*“.¹⁸² Tento závěr několikrát potvrdil svými rozhodnutími i ÚS (jednalo se ale spíše jen o výjimky).¹⁸³

Judikatura NS se nakonec ustálila. O tom svědčí stanovisko velkého senátu občanskoprávního kolegia ze dne 11. září 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001. Zde NS uvádí, že mezi restitučními předpisy a OZ je dán vztah speciality ve všech směrech a úprava obsažená v restitučním zákoně je dostačující; neaplikuje se tedy OZ. Je tomu tak proto, že ZoMR ve svém ustanovení § 6 odst. 2. počítá i s případy, kdy došlo k přechodu majetku bez právního důvodu. Tomuto závěru nasvědčuje i pravidlo vyplývající z restitučních předpisů o zákazu převodu věcí, jejich součástí a příslušenství do vlastnictví jiného subjektu, a to až do doby jejich vydání oprávněné osobě nebo do doby pravomocného vyhovění nároku na jejich vydání či do uplynutí

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 560/99

¹⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 243/2002

¹⁸³ Např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 12. 1998, sp. zn. IV. ÚS 403/98

zákonem stanovené restituční lhůty (nebyl-li nárok na jejich vydání vůbec uplatněn). Poté „nelze nadále oprávněnou osobu považovat za vlastníka věci“.¹⁸⁴ Tento zákaz pak ještě výrazněji vyplývá ze zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, když hovoří ve svém ustanovení § 3 odst. 2 o podmínkách použití státního majetku, na nějž může vzniknout nárok podle zvláštních právních předpisů. Tímto zvláštním předpisem je i ZoMR.¹⁸⁵ „Nelze přitom tvrdit, že by došlo k narušení práv původních vlastníků; tito vlastníci měli možnost uplatnit své právo v zákonných lhůtách, a pokud tak neučinili, zaniklo toto právo tak, jak obdobně zaniká v důsledku vydržení jinou osobou (byť podmínky vydržení a tohoto zániku nejsou totožné, oba instituty mají společné to, že vlastnictví zaniká bez náhrady v důsledku uplynutí určité doby a pasivity vlastníka, který pozbyl držbu věci). Proto oprávněná osoba, jejíž nemovitost převzal stát v rozhodné době bez právního důvodu, se nemůže domáhat ochrany vlastnického práva podle obecných předpisů.“¹⁸⁶

To platí podle výslovné formulace NS jen pro oprávněné osoby, jejichž věc, převzal stát v rozhodné době bez právního důvodu a které o její vydání mohly žádat podle restitučních předpisů. Pokud jde ale o osoby, které nejsou ve smyslu ZoMR, (ale i jiných restitučních zákonů) osobami oprávněnými (vzhledem k nesplnění podmínky státního občanství), i nadále by pro ně dle mého názoru, i po tomto rozhodnutí NS, musela platit možnost domáhat se nápravy cestou žaloby dle OZ. A to vzhledem ke skutečnosti, že restituční předpisy sice upravují případy, kdy došlo k přechodu majetku na stát bez právního důvodu, ale nezmiňují se o jiných osobách, než oprávněných. Tj. chybí zde překrytí osobní působnosti obecného a zvláštního zákona jako předpoklad pro přednostní aplikaci speciálního zákona a současné ponechání obecného zákona v pozadí. Ve vztahu k osobám oprávněným - při zachování výše uvedené argumentace ze stanoviska velkého senátu občanskoprávního kolegia - by pak bylo dle mého názoru takové prohlášení o neexistenci vlastnického práva, které doposud trvalo, jeho novodobým odejmutím a tedy zásahem do práva vlastnit majetek. V tomto směru tedy výše uvedené stanovisko občanskoprávního kolegia NS není právě nejšťastnějším. Jak ovšem

¹⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. září 2003 sp. zn. 31 Cdo 1222/2001

¹⁸⁵ Dále např. zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů nebo zákon o půdě

¹⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. září 2003, sp. zn. 31 Cdo 1222/2001

vyplyne z dalšího výkladu, tyto problémy byly vyřešeny následujícím rozhodnutím vydaným na půdě ÚS.

Vzniká tu i další otázka týkající se majetku, který přešel na stát ještě před rozhodným obdobím. I zde platí premisa, že nebyl-li v konkrétním případě dán právní titul, nedošlo doposud k zániku vlastnického práva. Může se tedy domáhat ochrany vlastnictví dle OZ i osoba, které byl zabaven majetek před 25.2.1948? S tím se vypořádal ÚS ve svém stanovisku sp. zn. PL.ÚS – st. 21/05. Zde odpověděl na otázku, zda je možné žádat nápravu cestou obecných právních předpisů v případech, kdy k přechodu věci na stát došlo ještě před rozhodným obdobím. Tím ale zároveň odpovídá i na otázku vztahu obecné a speciální žaloby ve sporech, kdy předmětné věci byly zabaveny bez právního titulu v rozhodném období.

Ať už jde o situaci, kdy k přechodu vlastnictví došlo na základě existujícího právního titulu či bez něj, plynutí času v těchto případech způsobilo tu skutečnost, že už se nelze v dnešní době domáhat ochrany vlastnického práva cestou žalob dle OZ - a to především vzhledem k tomu, že samotné plynutí času je skutečností tak závažnou, že je nutné mu přiznat faktické účinky (tj. způsobuje vznik, změnu, zánik právních vztahů). Výjimkou by byly a také jsou případy, kdy se sám zákonodárce rozhodne dříve zabavený majetek navrátit (restituční zákonodárství). Může tak učinit jedině prostřednictvím vydání zákona za podmínek, které si sám stanoví.¹⁸⁷ „Je nepochybné, že účinky plynutí času nastaly bez ohledu na to, zda byly či nebyly právním řádem aprobovány, neboť tyto účinky veřejnoprávního postupu jako titulu přechodu vlastnického práva ani přechod vlastnického práva (bez ohledu na existenci nebo správnost titulu tohoto přechodu) nebyly zpochybněny v rámci jakéhokoliv přezkumu (nebo se tak stalo neúspěšně) a na základě takového aktu (o jehož správnosti nevznikly pochyby) došlo k dalším změnám v právních vztazích k věci. Doba, která uplynula od roku 1948, je delší než půl století a dalece překročila v jakémkoliv časovém období zakotvené lhůty vydržecí. Odnětí vlastnictví, ke kterému došlo před rokem 1948 (tj. začátkem rozhodného období), jsou skutečnosti dokonané jak z pohledu práva mezinárodního, tak vnitrostátního. Nejde zde o vyvlastnění, ale o zánik možnosti uplatnit ochranu práva v důsledku uplynutí dlouhé doby (obdobně jako u vydržení).“¹⁸⁸

¹⁸⁷ Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 1.11.2005, sp. zn. PL.ÚS – st. 21/05

¹⁸⁸ Tamtéž, část III.

Dále ÚS uvádí, že zakotvení restitučních nároků je beneficiem státu. Rovněž závěry ESLP potvrzují svobodu zákonodárce v oblasti stanovení podmínek restituce a působnosti restitučních norem. V předchozích rozhodnutích byl dle názoru ÚS zužován předmět regulace restitučních norem. Restituční zákon se týká nejen majetku, který přešel na stát v rozhodném období, ale veškerého majetku, který stát vlastnil ke dni přijetí restitučního zákona (jak vyplývá z preambule ZoMR). V zájmu právní jistoty pak nelze připustit takový výklad obecných předpisů, který by vedl k rozšíření nároků z nich vyplývajících. Dále ÚS zopakoval názor již dříve vyslovený o nepřípustnosti žaloby určovací v případě restitučních sporů, a to proto že „zde není nástrojem prevence, nýbrž nástrojem, jímž mají být nahrazeny právní prostředky ochrany ve své době nevyužité nebo neúspěšné a zpochybněna zákonnost před šedesáti lety uskutečněných veřejnoprávních postupů“.¹⁸⁹

Tedy, restituční zákony jsou zákony speciální a jejich existence vylučuje ve všech směrech aplikaci zákona obecného. Čas je právní skutečností i bez jeho aprobace právním řádem, protože jinak by bylo možno žádat vydání majetku zabaveného třeba v době pobělohorské nebo v době vlády Karla IV. V souvislosti s tímto ovšem vzniká další otázka, a to: jak dlouhá doba musí uplynout, aby měl čas tyto faktické účinky?

4.3 Evropský soud pro lidská práva

3.3.1 Kompetence ESLP

Některé oprávněné osoby se nedomohly nápravy před vnitrostátními soudy a také řada osob povinných se nesmířila se svou povinností vydat majetek (tzv. restituce naruby). Tito lidé použili jako poslední možnost ochrany svých práv žalobu před ESLP, přičemž tvrdili porušení práv obsažených v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Nejčastěji bylo, a doposud stále ještě je, namítáno porušení práva vlastnit majetek. Toto je vyjádřeno v čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

ESLP ovšem odmítá jít v těchto sporech do meritu věci. Odkazuje přitom na nedostatek jeho kompetence temporis a materiae. Ratione temporis znamená, že se soud, až na výjimky, zabývá jen případy porušení práv, které nastaly po vstupu Úmluvy v platnost pro příslušný smluvní stát, tj. pro Českou republiku od 18.3. 1992.

¹⁸⁹ Tamtéž

Výjimku z tohoto pravidla představují situace, kdy následky jednání, uskutečněných před závazností Úmluvy, trvají i po jejím vstupu v platnost pro Českou republiku. Zdá se, že restituční kauzy by tyto podmínky mohly splňovat. ESLP ale judikoval, že „zbavení vlastnického nebo jiného práva *in rem* je zásadně okamžitým aktem, který nezakládá pokračující situaci „zbavení vlastnického práva“, a že vlastnictvím pro potřeby článku 1 Protokolu č. 1 není ani naděje, že dávno „vyhaslé“ vlastnické právo „ožije“, ani pohledávka vázaná na splnění určité podmínky, jež se stala neplatnou v důsledku jejího nesplnění“.¹⁹⁰ Je tedy na posouzení soudu v každém jednotlivém případě, zda, i po vstupu Úmluvy v platnost, zásah do vlastnického práva považuje za trvající nebo již ukončený.¹⁹¹

Ratione materiae znamená, že soud může rozhodovat o žalobě pouze tehdy, je-li v ní namítáno porušení práva upraveného v Úmluvě. V případě restituční materie tak musí být namítáno porušení práva vlastnického, jenž je upraveno v čl. 1 Protokolu č. 1. Právě výklad pojmu „vlastnictví“ je klíčovým v řešení těchto sporů. „Vlastnictví může mít formu existujícího vlastnictví nebo majetkové hodnoty včetně pohledávek, o nichž stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším „legitimní naději“, že budou konkretizovány a nelze za majetek považovat naději, že bude uznáno přežití bývalého vlastnického práva, které již dávno zaniklo. Zbývá proto posoudit, zda podáním žaloby na vydání věci podle vnitrostátního zákona mohou restituenti legitimně očekávat realizaci svých nároků ať už formou vydání původního majetku či formou poskytnutí odškodnění.“¹⁹²

4.3.2 Baťa ve Štrasburku

Jako příklad výše uvedené rozhodovací praxe si dovolím popsat skutkový stav a průběh kauzy známého československého prvorepublikového podnikatele Tomáše Bati - zakladatele společnosti „Baťa, a.s. ve Zlíně“. Žalobcem v této věci byl jeho syn - Tomáš Baťa mladší (dále jen „Tomáš junior“). Žaloval Českou republiku o vyplacení náhrady za znárodněný majetek. K znárodnění došlo na základě dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků (dále jen „dekret č. 100“), s účinností ke dni 24. 9. 1945. Podle tohoto dekretu mělo dojít k vyplacení finanční kompenzace za takto zabavený majetek a za tím účelem i

¹⁹⁰ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Majetkové restituce...*, s. 57-58.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 56-60.

¹⁹² Tamtéž, s. 60-61.

k přijetí prováděcího předpisu, jenž by stanovil bližší podmínky pro určení kompenzace. K vydání prováděcího předpisu však nikdy nedošlo a proto nedošlo nikdy ani k vyplacení finanční kompenzace.

Po smrti Tomáše Baťi staršího se stal Tomáš junior, dle svého tvrzení vlastníkem 75% a jeho matka 25% akcií. Akcie sice tenkrát nebyly zahrnuty do dědictví, ale dle poslední vůle Tomáše Baťi staršího a dle jeho dohody se svým nevlastním bratrem Janem (na kterého byly akcie za života Tomáše staršího převedeny), mělo dojít k jejich převodu na Tomáše juniora a jeho matku. Jan byl však v roce 1947 odsouzen Národním soudem za kolaboraci a jeho majetek byl zabaven (včetně výše uvedených akcií). Po roce 1989 požádal Tomáš junior vládu ČR o vyplacení kompenzace, na kterou měl dle dekretu č. 100 nárok.¹⁹³

Vláda odmítla a argumentovala nejasným vlastnickým vztahem Tomáše juniora k požadovanému majetku. Ke dni znárodnění společnosti byl, dle tvrzení vlády, jejím vlastníkem žalobcův strýc Jan, jehož majetek později propadl státu. Dne 25.6.2007 byl však Jan Baťa Městským soudem v Praze rehabilitován a došlo ke zrušení rozsudku Národního soudu z roku 1947. Dalším argumentem vlády k neposkytnutí náhrady byla neexistence právního předpisu na základě kterého by mohla ve věci rozhodnout. Nemůže totiž rozhodnout (negativně ani pozitivně) o vyplacení náhrady v případě, kdy nikdy nebyl vydán prováděcí právní předpis k dekretu č. 100. Stalo se tak, dle vyjádření ministra financí, v souladu s rozhodnutím Městského soudu v Praze, který rozhodl o správní žalobě na nečinnost tak, že nelze postupovat podle obsoletního dekretu č. 100. Toto rozhodnutí Městského soudu bylo ale později zrušeno Nejvyšším správním soudem¹⁹⁴ a Ministerstvu financí bylo nařízeno provést o žádosti správní řízení s vydáním rozhodnutí ve věci samé, tedy vydat vyhovující nebo zamítající žádost. Ovšem rozhodnutí neukládalo, jak má být v tomto správním řízení rozhodnuto.¹⁹⁵

Tomáš junior, aniž by vyčerpал vnitrostátní prostředky nápravy, podal proti České republice žalobu k ESLP. Namítal před soudem především porušení čl. 1 Protokolu č. 1 Úmluvy, který poskytuje ochranu majetkovým právům. Dále porušení

¹⁹³ *Tomáš Baťa v. Česká republika* ze dne 24.6.2008, stížnost č. 43775/05, body 1-19.

¹⁹⁴ Viz rozsudek nejvyššího správního soudu ze dne 19.9.2007, 2 Ans 4/2006-91

¹⁹⁵ *Tomáš Baťa v. Česká republika*, body 16-18.

práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy a práva na účinný právní prostředek nápravy dle čl. 13 Úmluvy.¹⁹⁶

ESLP se vyjádřil tak, že se jedná o porušení čl. 1 Protokolu č. 1 Úmluvy jen tehdy, týká-li se napadené rozhodnutí jeho „vlastnictví“ (tj. existující vlastnictví nebo přinejmenším legitimní očekávání, které musí být silnější než jen pouhé doufání). V tomto případě se dle soudu jedná o podmíněný nárok (záleží na budoucí neurčité události), a ten nemůže být považován za existující vlastnictví a s ohledem na počínání vnitrostátních orgánů nelze hovořit ani o legitimním očekávání. Pokud jde o nedostatek účinných prostředků nápravy ve vnitrostátním právní řádu a s tím související porušení práva na spravedlivý proces, míní ESLP že žalobce tento nedostatek nemá a že se jedná pouze o nedostatek vyhlídky na úspěch v takovém procesu podle vnitrostátních právních prostředků.

4.3.3 Jiné kauzy před ESLP

Naopak existence legitimního očekávání byla dovozena např. v kauze *Loizidou v. Turecko*, která se týkala turecké okupace v severní části Kypru nebo v kauze *Vasilescu v. Rumunsko*. V tomto sporu šlo o zlaté mince, které byly stěžovatelce zabaveny v r. 1966 v souvislosti s trestním stíháním jejího manžela. Toto trestní stíhání bylo později zastaveno, ale mince nebyly vráceny. V roce 1990 se stěžovatelce nepodařilo získat tyto mince od státního zastupitelství zpět a podala tak žalobu na soud. Ten jí vyhověl a nařídil, aby jí byly mince vráceny. Toto rozhodnutí nebylo zvráceno ani následně podanými opravnými prostředky k vyšším soudům. Jelikož tento druh žalob spadal dle vnitrostátních právních předpisů výlučně do kompetence státních zástupců, došlo k zrušení předchozích rozhodnutí obecných soudů. V tomto případě ESLP vyslovil závěr, že se jednalo o porušení vlastnického práva, které přetrvávalo do současnosti.

4.4 Na konec

ESLP ve svých rozhodnutích několikrát zopakoval, že restituce jsou vnitřní záležitostí každého státu. Státy jsou tak oprávněny samy stanovit okruh věcí, které mají být navráceny, osoby k tomu oprávněné a rovněž časový úsek rozhodný pro navrácení věcí. Česká republika si tak zvolila jako osoby oprávněné české státní

¹⁹⁶ *Baťa v. Česká republika*, body 51-53.

občany a jako rozhodné období, časový úsek od od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, přičemž toto období bylo jen výjimečně prolomeno. A to zákonem ČNR č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem o půdě, ve znění pozdějších předpisů nebo zákonem č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

Stát restitučními předpisy převáděl svůj majetek (v rámci procesu odstátnění), k čemuž je bezpochyby jako zvláštní subjekt – vlastník - legitimně oprávněn. Zároveň však zasahoval i do právní jistoty některých fyzických či právnických osob, přičemž některé z nich vlastnily majetek, který teď měly vydat, už víc než desetiletí. Tyto osoby se samozřejmě bránily, protože náhrady, které jim náležely, byly nižší než skutečná současná cena těchto věcí. Zájmy osob povinných se střetávaly se zájmy osob „okradených“. Při odstátnění majetku nebyly uspokojeny všechny tyto osoby – a samozřejmě se snažily domoci všemi způsoby navrácení jejich někdejšího majetku. Došlo tu tedy ke střetu zájmů dvou skupin lidí, přičemž je nutné z toho vyplývající spory řešit cestou pokud možno co nejvíce spravedlivou. Úplné spravedlnosti v těchto věcech bohužel ale nebude možné dosáhnout nikdy.

Na závěr tak uvedu právní větu z rozhodnutí NS, která by měla být dle mého názoru jedním z východisek při rozhodování restitučních sporů: „Při výkladu restitučních norem je třeba brát ohled především na odstranění křivd, to však nesmí zapříčiňovat vznik křivd nových.“¹⁹⁷

¹⁹⁷Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. 28 Cdo 200/2005

Závěr

Čas působí na nejisté právní vztahy mnohdy tak, že je svým přirozeným plynutím více destabilizuje - vzhledem k ztížené důkazní situaci v okamžiku, kdy od prokazované skutečnosti uběhla již delší doba nebo vzhledem k nabytí věci v mezidobí jinou osobou. Právě kvůli tomu již staří Římané vynalezli instituty, které s plynutím času počítají a tuto nejistotu související s důkazní situací, odstraňují. Jedná se o promlčení, prekluzi a vydržení. Je vlastně ironií, že dochází k nápravě této nejistoty způsobené časem opět prostřednictvím plynutí času – lhůt. Po uplynutí zákonem stanovené lhůty totiž zákon jednoduše považuje právní vztah za zaniklý nebo naopak může uplynutí takové zákonem stanovené doby způsobit vznik nového právního vztahu, práva nebo povinnosti. Uplynutím určité doby se jednoduše považují určité skutečnosti za pravdivé. Čas tedy na jedné straně přispívá k vzniku právní nejistoty, ale díky zákonu po uplynutí stanovené delší doby tuto nejistotu naopak zase napравuje a v jistém okamžiku staví právní vztahy na pevný základ.

Není to ovšem tak jednoduché tam, kde se jedná o ochranu vlastnického práva vlastníků, jímž byl odňat majetek v době komunistického režimu. Tento problém vyvstal především v souvislosti s restitucemi, kterými se stát snažil odčinit některé křivdy spáchané v době minulého režimu.

Největší problémy při řešení restitučních sporů nastaly právě v případech, kdy nedošlo v souladu s doposud platnými a účinnými právními předpisy k zániku vlastnického práva, tj. vlastnické právo nezaniklo žádným z doposud známých institutů. Zde na první pohled ztrácí význam veškeré restituční zákonodárství i se svými lhůtami a podmínkami, které musí oprávněné osoby splňovat. Pokud nikdy nezaniklo vlastnické právo, nemůže jej žádný restituční předpis navrátit ani naopak odejmout. Za takového stavu by byly právní vztahy zachovány a zakonzervovány v době před několika desítkami let. Nikdy nezaniklé vlastnické právo by i nadále požívalo soudní ochranu. To by ovšem znamenalo značné následky a odebrání majetku jiným osobám, které jej nerušeně po dlouhá desetiletí užívají. A to v dnešní době, kdy hovoříme o demokratickém právním státu, založeném na právech a svobodách člověka a občana, není přípustné. Krom toho by tyto závěry vedly k absurdním situacím. Proto je nutno v zájmu principu právní jistoty, přiznat - ačkoliv se to může zejména původním vlastníkům přičít - času v těchto případech faktické účinky spočívající v zániku vlastnického práva bývalých vlastníků. To tedy znamená,

že čas je právní skutečností i bez jeho aprobační práva, a v případě restitučních sporů tak poskytuje ochranu (eventuálně i v rozporu s pravidly o vydržení) současným vlastníkům věcí, které byly kdysi „ukradeny“.

Při rozhodování restitučních ale i všech jiných sporů používá soudce vodítka v podobě právních principů. Ty jsou důležitým argumentem pro to, jak má být rozhodováno. Při rozhodování restitučních sporů se střetává dobrá víra s principem právní jistoty, zákaz retroaktivity s ochranou vlastnického práva. Jejich poměřováním došly soudy k současné ustálené rozhodovací praxi, kdy zvítězil princip právní jistoty a zákaz retroaktivity. Proto jsou věci odňaté na základě platných právních titulů vlastnictvím státu - došlo k nim totiž na základě tehdejší legislativy. Princip právní jistoty se pak projevil ve skutečnosti, že čas způsobil faktický zánik vlastnického práva tam, kde neexistoval k jeho přechodu na stát platný právní titul (nebo kde byl dodatečně zrušen). Právě princip právní jistoty je důvodem pro někoho možná příliš krátkých lhůt, ve kterých mohly oprávněné osoby uplatňovat své nároky na majetek, který v minulosti přešel na stát. Tyto lhůty mají dílem povahu prekluzivní, dílem promlčecí. Převládají ovšem lhůty prekluzivní, jejich délka byla stanovena velmi krátce a v případě ZoMR se jí podařilo prodloužit jen jednou - cestou rozhodování ÚS. Jak vyplývá z této práce, v 90. letech minulého století hrály v soudních sporech hlavní roli restituční lhůty, ať už promlčecí či prekluzivní. Subjekty práva se pokoušely tvrdit či popírat nároky prostřednictvím existence či neexistence těchto lhůt (namítáno bylo neuplatnění nároku ve lhůtě, objevily se snahy o jejich zrušení či prodloužení) V některých případech se to podařilo, jindy ne. Ovšem čas sehrál v restitucích mnohem závažnější roli, než jen že se projevil v běhu restitučních lhůt. Způsobil totiž zánik vlastnického práva a tím poskytl ochranu současným vlastníkům.

Právní jistotu v majetkových právních vztazích má zajišťovat institut promlčení - o tom však můžeme hovořit jen tam, kde se nejedná o právo vlastnické. Proto přešlo v jeho případě k přetransformování do institutu vydržení. Jedná se vlastně o dvě strany téže mince. Naplňování právní jistoty plně odpovídá, v oblasti soukromého práva, preferenci promlčecích lhůt před lhůtami prekluzivními. Promlčecí doby se od dob císaře Justiniána stále zkracují. Původní 30-letá (40-letá) promlčecí doba v době římské platila i v době obecného zákoníku občanského, ovšem byla zavedena i řada zvláštních (podstatně kraších) lhůt pro promlčení určitých práv. V době socialistického státu došlo dokonce až k přehnané minimalizaci tohoto institutu. K nápravě této situace došlo až nyní - v době demokratické republiky a

promlčení zase začalo být preferováno před lhůtami prekluzivními. Do budoucna je zamýšleno zrušení obecné promlčecí doby pro obchodnězávazkové vztahy a vytvoření tříleté obecné promlčecí lhůty pro celou oblast soukromého práva. Rovněž vydržecí lhůty vykazují (až na výjimky) od římského období stálé zkracování. V iustiniánském právu existovalo vydržení řádné a mimořádné. Pro řádné byly předepsány vydržecí lhůty v délce tří a deseti (dvaceti) let. Pro vydržení mimořádné bylo nutno dodržet lhůtu 30-40 let. Podle rakouského práva zůstalo zachováno dělení na řádné a mimořádné vydržení a vydržecí lhůty byly upraveny z hlediska délky obdobně jako v době vlády císaře Jüstiniána. V době komunistické nadvlády došlo na nějakou dobu k úplnému vyloučení vydržení z tehdejšího právního řádu a tím k značnému znejistění právních vztahů mezi subjekty. Protože je ale vydržení významným institutem naplňující potřeby společnosti, bylo znovu zavedeno. Do budoucna je zamýšleno opětovné rozlišování vydržecí doby na řádnou a mimořádnou. Pro vydržení řádné se bude požadovat držba věci v délce tří a deseti let. V případě mimořádného vydržení má být vydržecí dobou šest a dvacet let. Jak při promlčení, tak při vydržení se do budoucna nepředpokládá výrazné vybočení oproti současnému stavu a můžeme tak hovořit v tomto směru o právní jistotě.

Vedle právem aprobovaných právních skutečností (projevujících se v promlčení, prekluzi, vydržení) působí k ochraně vlastnického práva i samotný čas čítající dlouhá desetiletí. Tento závěr ale může platit jen ve vztahu ke křivdám minulým a ve vztahu k zániku vlastnického práva. Aplikace tohoto závěru do budoucna by znamenala porušování demokratických právních principů, základních práv a svobod.

Vzhledem k faktickému působení času a vzhledem k stabilní úpravě lhůt promlčecích, prekluzivních, především ale vydržecích lhůt a též vzhledem k výsledku poměrování právních principů, nelze napříště předpokládat ochranu vlastnického práva původních vlastníků, které již dávno zaniklo. Do budoucna tak lze z dosavadní rozhodovací praxe soudů obecných, ÚS i ESLP, očekávat nápravu křivd pouze cestou dobrovolného rozhodnutí samotného zákonodárce – tj. cestou vydání právního předpisu, nikoliv cestou ochrany vlastnického práva u soudu.

POUŽITÉ ZDROJE

BIBLIOGRAFIE

- ŠVESTKA, Jiří; ČEŠKA, Zdeněk ; CHYSKÝ, Jiří. *Promlčení a prekluze v československém právním řádu*. 1. vydání. Praha : Orbis, 1967.
- KNAPOVÁ, Martina a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : ASPI, a.s., 2005.
- WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Linde Praha, a.s. 2006.
- PEKÁREK, Milan. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Pozemkové právo*. 1. vyd. Masarykova univerzita. Brno, 1996.
- TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2010.
- RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. VII. nezměněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2008.
- RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*. VII. nezměněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2008.
- WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009.
- POKORNÝ, Milan. *Zákony o zmírnění majetkových a jiných křivd z období od 25.2.1948 do 1.1.1990: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1999.
- ČAPEK, Jiří. Principy a konzistentnost právního myšlení (k problematice regulativní funkce práva). In ČAPEK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999.
- BUBELOVÁ, Kamila. Držitel – detentor nebo possessor?. In BUBELOVÁ, Kamila. *Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2000.
- KÜHN, Zdeněk. Pojem a role právního principu. In KÜHN, Zdeněk. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999.
- GERLOCH, Aleš. Princip právní jistoty. In GERLOCH, Aleš. *Právní principy*. Pelhřimov : VYDAVATELSTVÍ 999, 1999.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy
- zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 119/1991 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů
- zákon ČNR kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem a o změně zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších změn
- zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů

JUDIKATURA

- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 17.12.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 663/06
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 23. 8. 2000, sp. zn. II. ÚS 196/2000
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne ze dne 12. 7. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94, publikovaný pod č. 164/94 Sb.
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4. 12. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 24/96
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4.6.1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/96
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 1.7.2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 2. 2. 1995, sp. zn. I. ÚS 117/93
- náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 12. 1998, sp. zn. IV. ÚS 403/98
- stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 1.11.2005, sp. zn. PL.ÚS – st. 21/05
- usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7.9.2010, sp. zn. Pl. ÚS 30/10
- usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.04.2002 sp.zn. 22 Cdo 432/2002
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.7.2008, sp. zn. 33 Odo 846/2006
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10.2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2006, sp. zn. 21 Cdo 3173/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2007, sp. zn. 21 Cdo 1918/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1999, sp. zn. 22 Cdo 837/98
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 83/99
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2302/2000
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1806/2006
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 3163/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 937/2001
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 954/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1835/2006
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1958/2007
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 22 Cdo 296/98

- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 83/99
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1843/2000
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 4. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1204/2007
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2000, sp. zn. 28 Cdo 561/99
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. 3 Cdon 342/96
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 5/96
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 8. 1998, sp. zn. 23 Cdo 1479/98
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 7. 1998, sp. zn. 23 Cdo 140/98
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 8. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1289/2004
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.2.2010, sp. zn. 28 Cdo 2202/2009
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 560/99
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 243/2002
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. září 2003 sp. zn. 31 Cdo 1222/2001
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2626/2004
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 22 Cdo 977/2006
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. 28 Cdo 200/2005
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 7. 1993, sp. zn. Cpjn 50/93
- rozsudek č. 6/64 Costa v. E.N.E.L., SbSD 1964, s. 1141
- rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19.9.2007, 2 Ans 4/2006-91
- *Tomáš Baťa v. Česká republika* ze dne 24.6.2008, stížnost č. 43775/05

ODBORNÉ ČASOPISY

- BAUDYŠ, P. K promlčení zástavního práva. *Právní rozhledy*, 2008, č.7, s.260-261.
- ČERVENKA, Jaroslav. Promlčení úroků z prodlení při promlčené jistině peněžitého dluhu. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 9, s. 59 – 62.
- PETR, Bohuslav, PETR. Bohuslav. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. *Právní rozhledy*. 2005, č. 17, s. 614.
- PETR, Bohuslav. K dvěma aktuálními problémům vydržení vlastnického práva. *Právní rozhledy*, 2007, č. 8, s. 293-295.

- PŘIBÁŇ, Jiří. Ústavnost a retroaktivita ve střední Evropě. *Trestní právo*. 2002, č. 12, s. 2-4.

INTERNETOVÉ STRÁNKY:

- BÍLEK, Pavel.ZOUBEK Vladimír. *Důvěra v právo(Úcta ke konstituci) 1.část* [online].Lidská práva č. 4/2003 [cit. 6.10.2010]. Dostupné na: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004062905>>.
- HRADIL, Jan. *Jak to s tou retroaktivitou vlastně je?* [online]. Britské listy 11.9.2009 [cit. 6.10.2010]. Dostupné na: <<http://www.blisty.cz/2009/9/11/art48892.html>>.
- SLAVÍKOVÁ, Hedvika. *Zásada ne bis in idem a pokračování v trestném činu (judikatura)* [online].e-pravo.cz 8.12.2003 [cit. 11.10.2010]. Dostupné na<<http://www.epravo.cz/top/clanky/zasada-ne-bis-in-idem-a-pokracovani-v-trestnem-cinu-judikatura-22127.html>>.
- VOSTRÝ, Milan. *Vydržení a jeho zápisy do katastru nemovitostí*. [online]. Vysokoškolské kvalifikační práce [cit. 16.10.2010]. Dostupné na<<http://theses.cz/id/bdcted/>>.
- BOHUSLAV, Petr. *Některé výkladové problémy spojené s držbou věci nebo práva (3. část)*. [online]. www.juristic.cz 7.6.2005 [cit. 20.10.2010]. Dostupné na<<http://tisk.juristic.cz/544445/tisk/old>>.
- ČT24. *Ústavní soud zablokovanou církevní půdu neuvolnil*. [online]. ČT24 1.7.2010 [cit. 1.11.2010]. Dostupné na<<http://www.ct24.cz/domaci/94700-ustavni-soud-zablokovanou-cirkevni-pudu-neuvolnil/video/1/>>.
- LANGÁŠEK, Tomáš. *ÚS PONECHAL V PLATNOSTI BLOKACI CÍRKEVNÍHO MAJETKU ZA ÚČELEM JEHO BUDOUCÍ RESTITUCE*. [online]. Ústavní soud České republiky 1.7.2010 [cit. 1.11.2010]. Dostupné na<<http://www.concourt.cz/clanek/3556>>.
- SEDLÁČEK, Tomáš. *Promlčení smluvní pokuty a úroků z prodlení* . [online]. PRAVNIRADCE.IHNED.CZ 30.5.2006[cit. 3.9.2010]. Dostupné na<<http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18556110-promlceni-smluvni-pokuty-a-uroku-z-prodleni>>.
- KRŽÍŽ, Jakub. *Jak dál s restitucemi církevního majetku*. [online].Občanský institut 16.5.2007 [cit. 1.11.2010]. Dostupné na<<http://www.obcinst.cz/cs/Jak-dal-s-restitucemi-cirkevniho-majetku-c1093/>>.

OSTATNÍ

- návrh nového občanského zákoníku + důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku*
- důvodová zpráva k zákonu č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů*

* k dispozici na www.poratl.justice.cz

* k dispozici na <http://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw?o=5&F=N>

